

ДНЕВНИКЪ

(отенографски)

на

XIV-то обикновено Народно събрание.

Първа извънредна сесия.

XVII заседание, петък, 4 юлий 1908 г.

(Открито отъ подпрѣдседателя г. Н. Гимиджийски, въ 3 ч. и 10 м. слѣдъ пладе)

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: (Звъни)
Засѣданието се открива.

Моля г. секретаря да прочете списъка на г. г. прѣдставителитѣ.

Секретарь Д-ръ И. Дрѣнковъ: (Прочита списъка. Отсѣдствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: С. Бабаджановъ, К. Батоловъ, Д-ръ С. Даневъ, Д-ръ Г. Калининъ, Х. Конкилевъ, Н. Митовъ, И. Паликрушевъ, Г. Радойковъ, Т. Теодоровъ, Г. Тишевъ и Б. Токевъ.)

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Отъ 172 народни прѣдставители отсѣдствуватъ 11 души, на лице сж 161; има, слѣдователно, законното число народни прѣдставители, за да можемъ да пристѣпимъ къмъ работа.

Прѣди да пристѣпимъ, г-да народни прѣдставители, къмъ разглеждане поставенитѣ на дневенъ редъ въпроси, имамъ да съобщя, че прѣдседателството е разрѣшило 4 дена отпускъ на народния прѣдставител г. Д-ръ С. Даневъ по болестъ и на народния прѣдставител г. И. Инджовъ — 4 дена.

Освѣтъ това, г-да народни прѣдставители, имамъ да ви съобщя, че е постѣпило запитване отъ народния прѣдставител г. К. Мирски, относително нѣкаква причинена щета на държавното съкровище отъ наемане здания въ гр. Варна за акцизното и други управления. Това запитване ще се съобщи на надлежния министъръ и ще се постави на дневенъ редъ, за да даде отговоръ, когато той каже, че е готовъ съ отговора си.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ доклада на провѣрочната комисия по провѣрка на изборитѣ, моля г. секретаря да прочете съкратения протоколъ отъ вчерашното засѣдание.

Секретарь Д. Митовъ: (Прочита съкратения протоколъ отъ XVI-то засѣдание).

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има ли нѣкой отъ г. г. народнитѣ прѣдставители да направи бѣлѣжка по прочетения съкратенъ протоколъ отъ г. секретаря? (Никой не се обаждатъ) Значи, Народното събрание приема съкратения протоколъ за редовенъ и правиленъ.

Ще се докладва изборътъ станалъ въ Свищовската избирателна околия. Докладчикътъ г. Златановъ има думата.

Докладчикъ М. Златановъ: Изборътъ въ Свищовската избирателна околия е произведенъ въ шесть секции. Получили сж гласове: Георги Данаиловъ — 2.619, Ангелъ Ангеловъ — 2.322, Атанасъ Боневъ — 2.035, Калъо Малевъ — 2.687, Коста Поповъ — 2.646, Трифонъ Ангеловъ — 552 и Трифунъ Ангеловъ Димитровъ — 2.126. Въ протокола на бюрото въ втората избирателна секция съ центъръ с. Българско-Сливово е отбѣлѣзано, че между получившитѣ гласове е и Трифонъ Ангеловъ, който въ тази секция — това име въ другитѣ секции се споменува — е получилъ 552 гласа. Значи, въ протокола е отбѣлѣзанъ Трифонъ Ангеловъ. Окрѣжниятъ съдъ, като е събиралъ гласовѣтъ по секции, гласовѣтъ на Трифона Ангеловъ е отнесълъ къмъ тия на Трифонъ Ангеловъ Димитровъ и по този начинъ послѣдниятъ надвишава съ гласове Георги Данаиловъ. Това е дало основание за една контестація, съ която се иска отъ Народното събрание да провѣри бюлетинитѣ, защото е имало въ тази околия и другъ човѣкъ Трифонъ Ангеловъ. Ние провѣрихме и намѣрихме двама души Трифоновци отъ тая околия: единъ

Трифонъ Ангеловъ Ненковъ и другъ Трифонъ Ангеловъ. Но, за да станѣше провѣрката окончателна и да нѣмаше никакво съмнѣние, трѣбваше да се изискатъ бюлетинитѣ и да се види, какъ така бюрото гласоветѣ на Трифона Ангеловъ ги е отбѣлѣзало въ протокола за Трифонъ Ангеловъ и какъ така сѣдѣтъ ги е отнесълъ къмъ гласоветѣ на Трифонъ Ангеловъ Димитровъ. Отъ провѣрката, която азъ днеска направихъ, въ присѣдствието на г. г. народнитѣ прѣдставители: Цаню Бакаловъ, Поповъ, Сокурровъ, Симеоновъ, Трифонъ Ангеловъ Димитровъ, Калѣо Малевъ, Холевичъ и Рашевъ, резултатътъ е слѣдующиятъ: всичкитѣ бюлетини въ тази секция сж за Трифонъ Ангеловъ Димитровъ; бюлетини за Трифонъ Ангеловъ въ тази секция нѣма. Значи, една погрѣшка е направило бюрото, като е отбѣлѣзало въ протокола Трифонъ Ангеловъ, за какъвто бюлетини не сж подадени и, второ, окръжниятъ сѣдъ е видѣлъ погрѣшката на бюрото и е отнесълъ гласоветѣ на Трифонъ Ангеловъ къмъ тия на Трифонъ Ангеловъ Димитровъ. Значи, всички гласове на Трифонъ Ангеловъ, въ втората секция, трѣба да се отнесатъ къмъ гласоветѣ на Трифонъ Ангеловъ Димитровъ. И така редовно и съ най-много гласове сж избрани Калѣо Малевъ и Трифонъ Ангеловъ Димитровъ. Така се свърши провѣрката на първата констестация.

Въ деня на избора никакви заявления до бюрото не сж постѣпили; за никакви нередовности дума не е станало. Слѣдъ избора, въ срока, прѣдвиденъ отъ законъ, сж постѣпили слѣдующитѣ заявления. (Чете)

„До господина Прѣдседателя на XIV-то обикновено Народно събрание.

Заявление отъ подписанитѣ избиратели отъ Свищовската избирателна околия.“

Има маса подписи завѣрени отъ кметствата. Излагатъ въ това заявление, че изборътъ е опороченъ, нередовенъ и незаконенъ по слѣдующитѣ основания:

„1) Групата отъ земеделѣцката организация въ околията ни си е служила въ секциитѣ: Овча-Могила, Българско-Сливово, Божурлукъ и Акчаръ съ избиратели, които сж ги дисциплинирали прѣдварително по воененъ редъ, като е раздѣлила избирателитѣ на групи отъ десетки и само слѣдъ като десетницитѣ сж провѣрвали и замѣнявали неугоднитѣ тѣмъ бюлетини, сж допущали да гласоподаватъ.

„2) За да се закрѣпи тая военна организация, въ всѣко село въ надвечерието на изборитѣ селянитѣ сж били по единъ мистически начинъ заклевани прѣдъ икона, на която сж били сложени въ видъ на кръстъ два ножа, и заплашвани, че ако не се заклѣнатъ, че ще гласоподаватъ за кандидатитѣ на земеделѣцката организация, ще бѣдатъ прѣслѣдвани отъ организацията и съсипани материално.

„3) При извършване на тия мистически обреди, прѣдставителитѣ на организацията въ всѣко село клеветиха държавнитѣ власти и учрѣждения, като проповѣдваха, че държавата и държавнитѣ власти

заедно съ гражданитѣ иматъ за цѣль да съсипятъ земеделѣцкото население и на неговъ грѣбъ да богатѣятъ, като го грабятъ; затова си служили въ клетвата съ икона, като емблема на Бога, който билъ съ земеделѣцитѣ, и два ножа като емблема на кървава борба противъ социалния строй на държавата. Въ тия села, кждѣто избирателитѣ се съмнѣвали въ правдата на казанитѣ проповѣди, прѣдставители на организацията сж повели избирателитѣ отъ селата, които съвпадали въ секцията Божурлукъ, на чело съ свещеника отъ с. Козаръ-Вѣлени, Юрданъ Х. Христовъ, който като потвърдилъ правдивостта на горѣозначенитѣ проповѣди отъ организацията, самъ взелъ знамето, благословилъ клетвата и повелъ избирателитѣ закъмъ Божурлукъ-секция.

„4) Отъ по-горѣизложенія начинъ настроени и възбудени до самозабрава избиратели отъ организацията сж раздѣлили на групи, заобиколили непринадлежащитѣ къмъ тѣхъ избиратели и съ разни измами сж имъ взели и измѣнявали бюлетинитѣ, а тия, които не се съгласявали да промѣнятъ бюлетината си, сж ги заплашвали и заставявали да не се явяватъ и гласоподаватъ въ избора.

„5) Въ секциитѣ Овча-Могила и други сж гласоподавали избиратели съ лични карти на умрѣли хора и за лица, които отдавна сж се исселили отъ Княжеството.

„Бюрото неправилно е зачело едни имена на кандидати къмъ други“. — По този въпросъ ни казахъ резултата и нѣма нужда защо да се чете.

„Сжщо е нарушение и това, че въ Свищовската секция е назначенъ за членъ на бюрото учителъ отъ държавната търговска гимназия, а не отъ основното училище, както избирателниятъ законъ изисква (чл. 70).

„6) Въпрѣки чл. 108 отъ избирателния законъ, прѣдставителитѣ на земеделѣцката организация въ избирателния районъ, прѣдъ самата избирателна урна държаха рѣчи, съ които хулиха смѣстующия социаленъ и държавенъ редъ и се заканваха да го промѣнятъ, слѣдъ което заповѣдаха на доведенитѣ отъ тѣхъ музиканти да свирятъ хоро и, подъ звуковетѣ на музиката, караха избирателитѣ да гласоподаватъ, както е станало въ секциитѣ Божурлукъ и Българско-Сливово“.

На основание на тия изброени факти и закононарушения сума избиратели искатъ изборътъ да бѣде признатъ за опороченъ, като, за да може по законенъ начинъ и надлеженъ редъ да се установи казаното, тѣ искатъ изборътъ да бѣде подложенъ на една прѣдварителна анкета. Тѣ сж нѣколко екземпляра подписани констестации отъ разни мѣста, съ подобно съдържание. На една отъ тѣхъ има подписи повечето отъ града; подписалъ е и Никола Константиновъ, който е билъ самъ кандидатъ.

Въ друго заявление излагатъ слѣдующето (Чете):

„1) Говори се между избирателитѣ, че нѣкои отъ гласоветѣ били купувани съ пари. Засега ние

нѣмаме факти въ такова голѣмо количество, щото тѣ да могатъ да бѣдатъ изтъкнати като извършени прѣстѣпления, които да опорочаватъ цѣлия изборъ. Ние ще бѣдемъ сигурно въ състояние да откриемъ, ако не всички, поне повечето отъ случаитѣ, дѣто избирателитѣ сж се подкупвали. За да не бѣдемъ обвинени въ голословие, ние ще съобщимъ само туй, дѣто въ секцията Българско-Сливово прѣдъ самото изборно мѣсто е заловенъ единъ агитаторъ да връчва заедно съ бюлетината и една двулевова монета на избирателя Минчо Пенчовъ отъ с. Вардимъ. Но ние главно донасяме това до свѣдѣние на почитаемото Народно събрание и го молимъ да назначи анкета, която да разслѣдва начина на агитиране отъ страна на извѣстни личности. Не е важно да-ли случаи на подкупване избиратели сж много, масови или пъкъ само отдѣлни, единични; отъ значение е, дѣто е имало пуснати въ ходъ такива срѣдства, които законътъ счита за прѣстѣпни. Единътъ случай, който се открие, дава да се прѣдполагатъ 10 неоткрити такива. Но има единъ подкупъ, който се е практикувалъ въ такава голѣма степенъ, щото той единътъкъ бѣше въ състояние да даде такъвъ обратъ на избора, какъвто безъ него не би билъ и мислимъ. Заинтересованитѣ агитатори сж откупували каруци, въ които сж возили избирателитѣ до секциитѣ и обратно до мѣстожителствата имъ. Нека туй да не бѣде подкупъ въ смисълъ на закона, сѣ пакъ тази услуга ангажира. Още повече, когато тя е придружена и отъ единъ подарѣкъ, което найестествено е да се приеме, че е ставало. Тѣй се е вършило въ с. Бѣлени, дѣто поставенитѣ въ услуга на кандидатитѣ каруци и кола сж били 21, въ с. Вардимъ и най-много въ секциитѣ Овча-Могила и Божурлукъ, които дадоха болшинството на земледѣлческия съюзъ.

„2) Въ нѣкои отъ секциитѣ сж гласоподавали мнозина по нѣколко пѣти съ чужди карти. Гласоподавано е за умрѣли хора, за изселени, отсъствуващи, гласоподавали сж и лица, на които законътъ отнема правото да бѣдатъ гласоподаватели. Тѣй, въ Свищовската градска секция е подадена бюлетина отъ името и съ картата на Абдула Татаръ Мехмедъ, записанъ подъ № 107 въ избирателния списѣкъ, — такова име има въ избирателния списѣкъ — „изселенъ прѣди двѣ години въ Ромѣния; Азистъ Али Татарлъ, записанъ подъ № 115, който отъ една година живѣе въ Русе; Ибрамъ Сюлюмановъ, № 156, изселенъ отъ 8 години въ Турция; Исмаилъ Юс. Помаковъ, умрѣлъ прѣди 4—5 години; Мекешли Селимъ, № 214, изселенъ отъ 3—4 години; Халилъ Ибр. Мехмедовъ, № 352, изселенъ прѣди 8 години въ Турция и умрѣлъ тамъ; Халибъ Юс. Манафовъ, № 354, лице непознато никому, вѣроятно изселено или умрѣло; Ибрамъ Хас. Е. Балабановъ, № 2135, изселенъ въ Турция отъ 8 години; Мустафа Дервишевъ, № 2162, изселенъ прѣди 6 години въ Турция. А въ с. Българско-Сливово, въпрѣки чл. 3 алинея втора на избирателния законъ,

сж били допуснати да гласоподаватъ горскитѣ стражари отъ с. с. Орѣштъ, Бѣлени и Вардимъ. Отъ с. Павелъ е гласоподавалъ въ Чаушовската секция Петъръ П. Константиновъ, който нѣма политически права. Ние не отричаме, че това сж факти малко на брой, но напомниме, че засега никой не може повече да събере. Една анкета би могла само да разкрие всичкитѣ такива нередовности. Но колкото и да сж тѣ, сѣ пакъ показватъ, че бюрата твърдѣ слабо сж внимавали върху легитимиранието на избирателитѣ. И кой знае колко още нередовности сж произлѣзли вслѣдствие невниманието на бюрата и неволното или умишлено прѣмѣлчаване на застъпницитѣ.

„3) Въпрѣки чл. 105 на избирателния законъ, кандидатътъ Трифонъ Ангеловъ Димитровъ, отъ с. Стежеровъ, безъ да притежава и прѣдстави на бюрото удостоверение, билъ допустнатъ свободно да влиза и излиза въ изборното мѣсто на секцията Божурлукъ. Неговата кандидатура бѣше, дѣйствиелно, регистрирана, обаче той не бѣше взелъ удостоверението си отъ сѣда и, слѣдователно, не можеше да се ползува отъ правата на кандидатъ. Тази нередовностъ, допусната отъ бюрото, не е безъ значение. На Димитрова по този начинъ е била дадена възможностъ да упражнява своя натискъ върху избирателитѣ и въ самото изборно мѣсто и прѣдъ самото бюро.

„4) Протоколитѣ по изборитѣ въ секциитѣ: Свищовъ, Българско-Сливово, Божурлукъ и Овча-Могила, не носятъ подписитѣ на застъпницитѣ, както туй се изисква отъ чл. 118 ал. втора и трета на избирателния законъ. Туй значи, че тѣ не сж имъ нито поднасяни за подписване. Излиза, че протоколитѣ не сж, както би трѣбвало да бѣдатъ, огледало на избора; тѣй като застъпницитѣ, може би, биха имали какво да отбѣлѣжатъ въ тѣхъ при особено мнѣние.

„5) А тѣ наистина сж имали да изтъкнатъ факти, каквито свободата и искренността на изборитѣ не допускатъ. Изборитѣ дадоха този резултатъ, какъвто го имаме сега, не защото такава бѣше волята на избирателитѣ, а защото земледѣлческитѣ агитатори успѣха да настроятъ привърженицитѣ си тѣй, щото тѣзи да упражнятъ мораленъ тероръ върху сѣселянитѣ си. За пачстие, убийства, побоища и всѣкакъвъ видъ малтретиранета ние нѣмаме да отбѣлѣжимъ по нашитѣ избори. Но не е физическото насилие само, което застрашава и подчинява. Земледѣлческитѣ агитатори се оказаха най-рафиниранитѣ „изборѣжи“. Тѣ не оставиха да се пролѣе кръвъ, защото тогава изборитѣ биха били изгубени за тѣхъ; тѣ упражниха други срѣдства не тѣй явни, но, колкото сигурни, толкова и неморални, и тѣ именно имъ дадоха тѣзи малко повече гласове, съ които тѣ се оказаха съ болшинство.

„Дѣйността на агитаторитѣ на земледѣлческия съюзъ е доста добръ извѣстна, за да нѣма нужда да се спираме на нея. Но ние не можемъ да не

изтъкнемъ, че туѣ, въ Свищовъ, тя е взела чисто прѣстѣпенъ характеръ и заслужава вече вниманието на властитѣ. Прѣди всичко, този конспиративенъ духъ, който е проникналъ въ дружбитѣ. Тѣхнитѣ събрания сѫ тайни, слѣдователно, тѣ не могатъ вече да бѣдатъ наречени политически. Организацията имъ не е такава на политическа партия, която свободно отваря редовитѣ си за всички граждани и никого силомъ не принуждава да остане въ тѣхъ. Дружитѣ подвеждатъ всѣки новопостѣпилъ тѣхенъ членъ подъ клетва съ особена тържественостъ, и съ туй го силно и неотемлимо приврзватъ къмъ себе си. Членътъ на тѣзи дружби не е вече българскиятъ гражданинъ, който свободно всѣка минута може да измѣни своитѣ политически убѣждения, като съзре заблудѣнието си. При тѣзи условия на свободно гласоподаване не може да става и дума, когато цѣли мѣсеци прѣди изборитѣ избирателитѣ сѫ се ангажирали да подадатъ гласъ за лицето, което имъ бѣде указано. И този ангажментъ не имъ е вземѣнъ съ подкупъ или друго насилие, а съ най-силното отъ срѣдствата, съ каквито може да се подѣйствува на единъ български селянинъ — съ клетва, нарушението на която е немислимо, защото на полагането сѫ били свидѣтели свещеникътъ и мнозина съселяни. Такова изнасилване на съвѣстѣта никоя друга политическа партия у насъ не познава. Туй е оригинално изобрѣтение на водителитѣ на земледѣлческия сѣюзъ.

„Не само начинътъ, по който се вербуватъ неотдѣлими партизани, е немораленъ у земледѣлческитѣ дружби; тѣхната организация взема характеръ на прѣстѣпно недоверие и незачитане на държавнитѣ учрѣждения. Въ Свищовско тѣ сѫ си устроили особена пощенска организация, тѣй като нѣматъ доверие на държавната поща. Затуй тѣ би трѣбвало да бѣдатъ привлѣчени подъ отговорностъ прѣдъ углавнитѣ сѣдилища.

„Тѣй организирани, членовѣтѣ на земледѣлческия сѣюзъ бѣха поведени на 25 май къмъ урнитѣ. Въ с. Козаръ-Бѣлени, което гласоподава въ Божурлукската секция, тѣхенъ прѣдводителъ е билъ свещеникътъ Юрданъ х. Христовъ, който е носѣлъ знамето на дружествата и кръста на црквата прѣдъ избирателитѣ. Въ сѣбота прѣзъ нощта срѣщу избора избирателитѣ отъ с. Орѣшъ, събрани вънъ отъ селото, съ свѣщи въ рѣка и подъ развито знаме сѫ били заклетѣ отъ земледѣлческитѣ агитатори прѣдъ икона и два ножа, че на другия денъ ще гласоподаватъ само за земледѣлческитѣ кандидати и че нѣма да допуснатъ на избирателитѣ отъ селото си и на своитѣ познати да гласоподаватъ за кандидати отъ другитѣ партии.

„Въ самия изборенъ денъ, въ Недѣля сутринѣта, свещеникътъ отъ с. Горна-Студена, Кирилъ Ганевъ, слѣдъ литургия въ црква, направилъ водосвѣтъ, благословилъ събралитѣ се въ црква и съ развито знаме (то се пазило като светиня въ црква) повелъ избирателитѣ на двора и съ кръстъ

въ рѣка ги съпроводилъ до края на селото на пѣтя за секцията.

„Сѣщото е сторилъ и свещеникътъ отъ с. Татари, Симеонъ Личевъ. Той и по-рано, на 4 май, въ црквата на с. Божурлукъ, е освѣтилъ 3 знамена: на Драгомировската, Божурлукската и Татарската дружини. Слѣдъ освещаването наредили шествие, събрали цѣлото село и при стечение на селяни и отъ околнитѣ села се държали рѣчи отъ Александъръ Недевъ, каченъ на една маса съ свещеника. И всѣка една дружба се е явявала прѣдъ избирателното бюро съ свирни и тѣпани, думканията на които не сѫ прѣставали цѣлиятъ денъ. Тази тѣпла отъ земледѣлчески избиратели, изправена цѣлъ денъ прѣдъ самото изборно мѣсто, не таяща, а напротивъ заявяваща грѣмко своитѣ симпатии, не е могла да не вдѣхне страхъ на противникитѣ си. Именно защото е била тѣпла, затуй е била и опасна. Когато вижда всичко това, избирателитѣ не може, безъ да се бои отъ подпалване и малтретиране, да се обяви противъ тѣхъ, като стоятъ тѣ наоколо и зорко слѣдятъ всѣкиго, който се явява да гласоподава. Членовѣтѣ на дружбитѣ не сѫ пропушчили абсолютно нито единъ избирателъ въ секциитѣ Божурлука и Овча-Могила, безъ да прѣгледатъ бюлетината му. Малкото гласове, дадени противъ тѣхъ, сѫ прѣдадени съ мажка на бюрата, съ страхъ и съ криене. Ако се нареди анкета, тя ще да констатира у болшинството отъ избирателитѣ голѣмо недоволство отъ резултата на избора и туй е най-доброто доказателство, че, както въ началото изтъкнахме, този резултатъ не изразява свободната воля на избирателитѣ.“

Слѣдватъ разсѣждения сѣ въ този духъ и заключаватъ съ молба да бѣде допусната анкета.

Въ комисията отъ 21 члена, съ 12 противъ останалитѣ, съ болшинство на гласовѣтѣ, се рѣши...

Н. Топаловъ: Съ 16.

Докладчикъ М. Златановъ: Това не е важно: не бѣше цѣлата комисия — ... рѣши се да се поиска отъ Събранието анкета. Имаше хора, които се въздържаха. Това е рѣшението на комисията: да се провѣрятъ тѣзи оплаквания тѣй, както искатъ контестаторитѣ, да се види, е ли по такъвъ начинъ агитирано и, ако е така, допустима ли е такава агитация и трѣбва ли такъвъ изборъ да бѣде утвърденъ.

Азъ съмъ длъженъ да кажа и другото мнѣние на комисията, което бѣше прѣдставлявано отъ меншеството — поне отъ тѣзи, които се въздържаха — изборътъ да бѣде утвърденъ, защото онѣзи оплаквания, които биха могли да иматъ значение за резултата на избора, като напр. оплакванията, че сѫ гласоподавали умрѣли, изселени и отсъстващи хора, тѣзи оплаквания сѫ отъ избирателитѣ на града и, слѣдователно, за избора, направенъ въ градската секция, а въ градската секция, имамъ честъ да ви съобща, че избранитѣ кандидати иматъ по два

гласа, слѣдователно, ако даже тази нередовност да е върна, тя тѣхъ не досѣга, нито пъкъ контестаторитѣ ползува. Другитѣ оплаквания, че нѣкой си влѣзълъ въ бюрото, това можеше да се отстрани съ едно заявление до прѣдседателя, и който е на-блюдавалъ, а не е заявилъ, нѣма защо да се оплаква, тѣмъ болѣе, че отъ това влизане не може да се измѣни така резултатътъ. Даже оплакванията за този мораленъ тероръ, за тѣзи гайди, тѣпани, за тѣзи клетви прѣдъ кинджали и ханджари, не могатъ да бѣдатъ вземени въ внимание, защото по Никополския изборъ вече Събранието даде своя вотъ срѣщу тѣхъ и защото, най-сетѣ, каквато и да е била агитацията, ако е имало едно по-голямъ напрѣгане отъ противната листа — разликата е 15—16 гласа — нѣмаше този прочутъ мораленъ тероръ да даде такъвъ резултатъ. Тѣзи бѣха съб-раженията на онѣзи, които гласуваха противъ ан-кета и които се въздържаха.

Мнѣнието на комисията е: изборътъ да се анке-тира. А моето мнѣние е изборътъ да бѣде утвърденъ.

С. Рожевъ: На изисканитѣ бюлетини отъ вто-рата избирателна секция Трифонъ Ангеловъ Ди-митровъ ли пише?

Докладчикъ М. Златановъ: Азъ ви четохъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: За да не става нужда пакъ отъ обяснение, моля обяс-нете сега.

Докладчикъ М. Златановъ: Комисията въ послѣдно врѣме неохотно се събира. Вчера по-канихме нѣколко души, отворихме бюлетинитѣ, изпратени отъ Търновския окръженъ съдъ, оказа се, че сж изпратени само личнитѣ карти, а нѣма бюлетини. Телеграфирахме и днесъ дойдоха бюле-тинитѣ. Отворихме ги и намѣрихме — малко чудно е, разбира се, защо така е направило бюрото — ни една бюлетина за Трифонъ Ангеловъ, чието име е въ протокола, а всички за Трифонъ Ангеловъ Димитровъ. Грѣшката е у бюрото, което не е на-правило разлика между Трифонъ Ангеловъ и Три-фонъ Ангеловъ Димитровъ, защото човѣкътъ тѣй аслж се е наричалъ; но за да избѣгне смѣсване съ друго име, каквото е имало, измѣнилъ го е и желаялъ да се удостовери то даже и въ кандида-турата така. Имаме телеграма отъ окръжния съдъ. Слѣдователно, това оплакване, което бѣше най-сжществено на пръвъ погледъ, се опроверга отъ провѣрката, която направихме.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Г-да прѣдставители! Нѣмаше да вземаме думата по Свищовския изборъ, ако не бѣхме задължени да я вземемъ чрѣзъ двѣ нѣща: първо, чрѣзъ упрецитъ за нѣкакъвъ си мораленъ тероръ, упражняванъ отъ страна на земледѣлче-

ската организация въ Никополската околия, по който нѣмахме възможностъ оня денъ да се изка-жемъ; днесъ виждамъ да се четатъ двѣ заявления, подадени въ срока, слѣдъ избора, въ които пакъ се говори за този прословутъ вече мораленъ те-роръ на земледѣлческата организация въ послѣд-ната изборна борба, това отъ една страна; отъ друга страна, желанието или по-добрѣ рѣшението на почитаемата провѣрочна комисия да анкетира тоя изборъ, и то да го анкетира главно поради сѣнката, що хвърля върху неговата правилностъ и законностъ пакъ тоя мораленъ тероръ — азъ изли-замъ на тази трибуна да кажа нѣколко думи.

Отъ досегашната практика, установена тукъ въ тая Камера по провѣрката на изборитѣ, явно е вече какво имахме прѣдъ видъ, когато пристапваме къмъ утвърдението или пъкъ анкетирането на единъ изборъ. За мѣродавни ние смѣтаме прото-колитѣ. Какво казватъ изборнитѣ протоколи по тоя изборъ? И въ шестѣтъ секции, гласятъ про-токолитѣ, че не сж постѣпили никакви заявления, не сж станали никакви случки отъ естество да накърнятъ изборната свобода. По протоколитѣ, ако се сжди, и дума не може да става за нѣкакво ан-кетиране, или за нѣкакво касиране на избора. Не-прѣмѣнно той трѣбва да бѣде утвърденъ. Но слѣдъ изборния денъ, както виждате отъ заявленията, които прочете уважаемиятъ докладчикъ, появява се оплакване за нѣкакъвъ си мораленъ тероръ, упраж-няванъ отъ земледѣлческата организация въ Сви-щовска околия, говори се за подкупи, говори се за гласоподаване съ чужди карти, говори се за заплашване и тѣмъ подобни. Азъ ще се спра съ по нѣколко думи върху всички тия точки.

Заявленията, които сж постѣпили по тоя изборъ, сж главно двѣ, които ви прочете г. докладчикътъ — двѣ по съдържание, а на брой тѣ сж нѣколко. Едното отъ тѣхъ, прочетено най-напрѣдъ отъ г. докладчика, носи подписа на г. Никола Константиновъ, Свищовски гражданинъ, бившъ министъръ български. Другото заявление, съ пишуща машина написано, по наше прѣдположение, може би е излѣзло отъ ржката на нѣкой пропадналъ кандидатъ, може би отъ ржката даже на уважаемия професоръ г. Данаиловъ.

Отъ мнозинството: А-а-а! Не е върно!

Д. Драгиевъ: Прѣдполагаме, не твърдимъ. Добрѣ щомъ казвате: не е върно — не е върно. Неговиятъ подписъ нѣма тукъ и ето защо азъ приемамъ, че не е излѣзло отъ неговата ржка. Въ всѣки случай — отъ ржката на нѣкой почтенъ демократъ. Азъ бихъ желалъ, на това заявление, дѣто тѣй жестоко се порицава изборната дѣятелностъ на земледѣлче-ската организация, да видя подписа на уважаемия професоръ Данаиловъ; желалъ бихъ да видя под-писа на онзи човѣкъ, човѣкъ на науката, който ходи изъ Свищовската околия и който имъ най-добра възможностъ да знае, да види, да-ли тоя тероръ отъ земледѣлческата организация, мораленъ,

или материален — както щете го кажете — е упражняван или не. Самият факт, че уважаният професор не е сложил подписа си на тая контестация, е за мене, за вас и за българското общество един аргумент против нейната истинност.

Н. Топаловъ: Защото той счита за недостойно да се бори съ васъ.

Нѣкои отъ малцинството: А-а-а!

Д. Драгиевъ: Но, г-да, другата контестация носи подписа на единъ уважаванъ отъ всички ни Свищовски български гражданинъ, на единъ бившъ министъръ. Заслужава да се провери онова, което той поддържа съ своя подписъ; заслужава да се провери и това, което съдържа другата контестация, макаръ ти да не носи подписа на уважаемия професоръ, макаръ да носи подписа на другъ простосмъртенъ български гражданинъ.

Какво ни се казва въ тѣзи контестации? Прѣди всичко, говори се за нѣкакви си подкупи. Когато подобно обвинение, не помня по кой изборъ, бѣше хвърлено по адресъ на единъ кандидатъ отъ демократическата партия, самъ уважаемиятъ Министъръ на вътрѣшнитѣ дѣла посрѣщна това твърдението съ очудване. Какъ, каза той, може ли да се допуща, че една демократическа партия, която осмиватъ, че била партия сиромашка, можете ли вие да повѣрвате, че тази партия ще разполага съ сръдства, да подкупува българскитѣ избиратели? И повече възражения никой не дири даже. Сега, ако трѣбва да се върва, че една демократическа партия нѣма сръдства, нѣма и желание да си служи съ подкупи въ изборитѣ, питамъ азъ, кой ще бѣде този, който ще може да върва, че една земеделска организация, че една организация на парвулановцитѣ, организацията на голтацитѣ въ България ще разполага съ сръдства да откупува бюлетини? Това кой може да го повѣрва, ако се е намѣрилъ нѣкой да го твърди? Да не би г. Гешовъ да ни е далъ отъ своитѣ милиони; да не би уважаемиятъ Министъръ на вътрѣшнитѣ работи или нѣкой неговъ другаръ да ни е отпусналъ нѣщо отъ безотчетнитѣ фондове? Но той, казва, че е доста скъперникъ въ това отношение, че не е похарчилъ отъ тѣхъ, за своитѣ агитации, нито петъ пари, та вие ще се съгласите, че той не е далъ на насъ нито стотинка. Да не би азъ, милионерътъ, който съмъ ограбилъ съюзната каса, споредъ твърденията на единъ отъ ежедневнитѣ вѣстници — в. Шангова „Вечерна Поща“ — да не би азъ отъ моитѣ капитали, отъ моитѣ 400.000 л., които съмъ раздалъ съ голѣма лихва — да не би азъ да съмъ подкупилъ едно лице, и то едно лице, Минчо Пенчевъ отъ с. Вардимъ, което било хванато, че му билъ далъ нѣкой два лева? Не казватъ кой му ги е далъ, но дадени му били вѣроятно отъ хората на земеделската организация. Туй обвинение, г-да, не заслужава да се спираме на него нито за секунда.

Друго обвинение. Казва се въ едната контестация: „Заинтересуванитѣ агитатори сж откупили каруци.“ Е, кои сж заинтересуванитѣ агитатори въ избора и кои сж незаинтересувани? Всички агитатори сж заинтересувани. Когато били откупени каруци, то значи ли, че тѣзи заинтересувани агитатори сж само земеделскитѣ? Това обвинение пада върху всички; то пада толкозъ върху заинтересуванитѣ агитатори земеделски, колкото и върху заинтересуванитѣ агитатори на демократическата партия, колкото и върху заинтересуванитѣ агитатори на цанковишката партия. Доколкото азъ можахъ да науча работата за тѣзи откупени каруци, тя е била така. Въ с. Бѣлени г. Бръчковъ, кандидатъ на народната партия, ималъ чифликъ, ималъ си достатъчно каруци и закаралъ хора на изборното мѣсто съ свои каруци, но още е въпросъ, дали закаранитѣ отъ него хора сж гласували за неговата листа. Въпроса за каруцитѣ така го научихъ азъ.

С. Савовъ: Народняцитѣ пратили каруци — земеделцитѣ вземали гласовѣтъ!

Д. Драгиевъ: Споредъ увѣренята на нашитѣ кандидати въ тази околия, никой отъ нашитѣ агитатори, или отъ нашитѣ кандидати не е откупувалъ каруци да води избиратели. Ако останѣше ние да хващаме каруци да караме избирателитѣ на секциитѣ, то ние нѣмаше да дойдемъ тукъ нито половинъ човѣкъ даже, а не 23 души.

Казва се, че свещеницитѣ освещаваха знамена, че свещеницитѣ благославяли избирателитѣ, като тръгвали на изборъ. За освещаването на знамената азъ ще кажа по-нататѣкъ нѣколко думи. А колкото за туй, че свещеницитѣ били благославяли избирателитѣ, когато тръгвали на изборъ, азъ искамъ да зная, ако нѣкой свещеникъ е благословилъ нѣкого, кого е благословилъ и кого е проклѣлъ? Да, ако нѣкого сж благословили, кого сж проклѣли, питамъ, защото говори ни се, че въ едно село единъ свещеникъ, слѣдъ черковенъ отпускъ, светилъ вода, направилъ молебень, тръгнали хората да отидатъ на изборъ и свещеникътъ ги благословилъ. Какво прѣстѣпно има въ тази постѣпка, само по себе си, не виждамъ. Мислите ли, че въ тази црѣква се бѣха събрали само земеделци, че нѣмаше нито единъ демократъ, който да получи благословението на тоя свещеникъ (Смѣхъ) или нито единъ сѣмболовистъ, или нито единъ народнякъ, или бѣха турени земеделци съ ножове на вратата на црѣквата — както се казва по-нататѣкъ, че имало два ножа кръстосани — та демократи, народняци и цанковисти не могли да влѣзатъ вътрѣ и, когато свещеникътъ давалъ благословіята, саде земеделцитѣ влѣзли и получили благословія и сж спечелили, а другитѣ не се удостоили и затова пропаднали? Това сж смѣшни доводи противъ правилността на избора. Азъ не зная, защо бѣха четени; ако не бѣха четени, нѣмаше да се губи сега врѣме.

Казва ни се, че имало заплашвания, че сдруженитѣ земледѣлци щѣли да съсиятъ ония земледѣлци, които не гласоподаватъ за земледѣлческитѣ кандидати; щѣли били да ги палятъ, щѣли да имъ пакостятъ по всевъзможни начини. Когато ставаше въпросъ за нѣкакви насилия, ние чувахме отъ тази маса да ни се казва: „Дайте оплакванията.“ И даже вчера, когато се изтъкнаха отъ тамъ нѣкои факти, които илюстрираха колко-годѣ прѣдизборната свобода въ Пловдивската околия, намъ се казваше: „Има ли оплаквания; тѣзи факти изнесени ли сѫ своеврѣменно; доложени ли сѫ на мѣстнитѣ власти, било на Министерството?“ Ако въ Свищовската околия или която да е друга земледѣлцитѣ сѫ заплашвали съ палежъ и не знамъ какви още пакостничества тѣзи или онѣзи свои съселени или други избиратели, за да ги принудятъ да гласоподаватъ за земледѣлческата листа, азъ питамъ, ако наистина такова нѣщо е имало, дѣ сѫ оплакванитѣ? Защо тѣ мълчатъ? Защо не се оплачатъ? Дѣ бѣше властѣта? Има ли тамъ, въ книгата на уважаемия Министъръ на вътрѣшнитѣ работи, нѣкакво оплакване отъ когото и да е въ Свищовската околия, било прѣди изборитѣ, било слѣдъ изборитѣ, че този и онзи го заплашилъ съ палежъ, съ прѣбиване или съ такова или онакова съсипване или пакостничество, за да гласоподава непрѣмѣнно за земледѣлческитѣ кандидати? Има ли? Покажете ни тѣзи заплашвачи. Ние не желаемъ тѣ да бѣдатъ въ нашитѣ редове; ние не желаемъ не само да ни довеждатъ хора да гласоподаватъ за насъ, ние не желаемъ и самитѣ тѣхни гласове; ние не ги желаемъ и въ самата наша организация; да, защото земледѣлческата организация нѣма нужда отъ такива хора, които съ такъвъ тероръ си служатъ да привличатъ избиратели, като ги изнудватъ за тѣхната бюлетина. Такива хора ние нѣма да ги търпимъ нито минута. И щомъ се хвърлятъ подобни обвиненія, азъ ако съмъ дошълъ на тази трибуна, да не мислите, че съмъ дошълъ да искамъ отъ васъ утвърдението на тоя изборъ; не, азъ ще искамъ неговото анкетиране. Ако досега никой не се е оплакалъ, може би, защото го е било страхъ да не му сторятъ това или онова, азъ моля г. Министра на вътрѣшнитѣ работи, моля и г. Министра на правосъдието, да питатъ и разпитатъ, ако има наистина хора въ Свищовската околия, или въ която и да е друга околия на България, отъ земледѣлческата организация, които да сѫ отивали да заплашватъ избирателитѣ, за да гласоподаватъ за земледѣлческата листа, да ги хване властѣта и да ги тури на приличното мѣсто, билъ който и да е, па макаръ и азъ. Нека властѣта си изпълни длъжността спрѣмо таквото изнудвачи. Когато се покажатъ тѣзи лица, ако тѣ сѫ отъ нашата организация, ние — нито дружбитѣ, нито цѣлата организация — не ще ги държимъ минута даже въ своитѣ редове.

Както казахъ одевѣ, г-да прѣдставители, по двата избора вече, по Никополския, и по тоя,

Свищовския, се говори за нѣкакъвъ тероръ, мораленъ тероръ, упражняванъ отъ земледѣлческата организация въ тази или онази околия, говори се за клетва, говори се въ едната контестація, че земледѣлческата организация въ Свищовската околия и едва-ли не въ цѣла България е една организация конспиративна, значи, една организация заговорническа, една организация бунтовническа, която имала смѣлостѣта даже въ изборния день, при една отъ секциитѣ, чрѣзъ свои хора да държи рѣчи противъ държавния строй, насъсквала населението противъ гражданитѣ и тѣмъ подобни. Ние чухме какъ уважаемиятъ г. Министъръ на вътрѣшнитѣ работи онзи день по Никополския изборъ, като стана дума пакъ за този прословутъ мораленъ тероръ, упражняванъ ужъ отъ нашата организация, искаше да дадете единъ вотъ на порицание спрѣмо този мораленъ тероръ, или, по-добрѣ, спрѣмо земледѣлческата организация. Имаше стремежъ, забѣлѣзваме ние, да се установи едно мнѣние, че земледѣлческата организация е една организация конспиративна, една организация бунтовническа, едва-ли не анархична, и че хората, които стоятъ тукъ, 23 души отъ земледѣлческата група, сѫ хора, които не сѫ дошли по искренното, по доброволното желание на своитѣ избиратели, ами че тѣ сѫ дошли чрѣзъ нѣкакъвъ си мораленъ тероръ: чрѣзъ клетва, чрѣзъ заплашване, чрѣзъ крѣстосване и цѣлуване на ножове; прокарвайки се това мнѣние, да се хвърли единъ жестокъ укоръ, единъ жестокъ ударъ, както върху тая земледѣлческа група, която стои тукъ, тѣй и въобще върху земледѣлческата организация. Ако на тѣзи нѣща не се бѣше дало колко-годѣ въра, отъ които и да било г. г. прѣдставители, ако тѣзи контестації, които ни говорятъ за тѣзи нѣща, не бѣха зарегистрирани въ стенографскитѣ дневници на Народното събрание, азъ нѣмахъ да смѣтамъ себе си за длъженъ и въ право да се спирамъ, да ви говоря днеска по този мораленъ ужъ тероръ на организацията. Но понеже позволихте да се четатъ, понеже се регистрируаха, казвамъ, въ стенографскитѣ протоколи на тази Камера, понеже се регистрируаха и чрѣзъ кореспондентитѣ на българския печатъ въ българскитѣ вѣстници, то ще ми позволите, г-да народни прѣдставители, да се спра само за нѣколко минутки, да кажа нѣколко думи върху този мораленъ тероръ и върху конспиративността на земледѣлческата организация.

Прѣди всичко, г-да прѣдставители, Свищовската земледѣлческа организация, като частъ — и голѣма частъ — отъ общия български земледѣлчески народенъ съюзъ, не може да бѣде нѣщо особено, нѣщо самобитно; тя се води по единъ уставъ, който е уставъ на всичкитѣ селски, градски и околийски земледѣлчески дружби въ страната. Онова, което изповѣдватъ, което рѣшаватъ дружбитѣ: селски, градски и околийски, изъ другитѣ клѣтове на България, то непрѣмѣнно е това, което изповѣдватъ и рѣшаватъ и земледѣлческитѣ дружби

отъ Свищовската околия. Ако земеделческата организация въ Свищовската и въ Никополската околии има нѣкакъвъ духъ конспиративенъ, то оттамъ смѣло може и трѣбва да се тегли заключението, че този конспиративенъ духъ е духъ изобщо на земеделческата организация. Ако тамъ се е упражнявалъ нѣкакъвъ мораленъ и материаленъ тероръ, то може и трѣбва да се тегли заключението, че този мораленъ и материаленъ тероръ е система въ земеделческата организация. Ако онова, г-да, което се казва въ тѣзи констатации, е вѣрно, тогава властта не трѣбва да стои съ скръстени ръцѣ, нито ние трѣбва да стоимъ на тия скамейки — нашето мѣсто не е тукъ, нашето мѣсто е другаде; тамъ трѣбва да ни пратите. Да, едно отъ двѣтѣ: или тия работи не сж вѣрни и ние достойно стоимъ тукъ и върху земеделческата организация не трѣбва да се хвърля никаква калъ, или пъкъ, ако сж вѣрни, нито нашето мѣсто е тукъ, нито земеделческата организация трѣбва да бѣде търпѣна. Ето защо, повтарямъ да кажа, щомъ допуснахте да се регистриратъ тия обвинения на адресъ на една организация, на адресъ на едно обществено движение, на едно обществено течение, каквото е земеделческото, азъ ще ви моля за нѣколко минути, казвамъ, да бѣдете достатъчно търпѣливи, да ме изслушате.

Нѣма да се спирамъ да говоря надълго и широко за житие-битието на земеделческата организация, за нейното произхождение, за нейнитѣ цѣли и срѣдства и за нейното право на сѣществувание въ свободна България. Ние сме доволни, ние сме прѣдоволни, че българскиятъ печатъ, че българското общество, че българската Камара, които мълчеха нѣколко години, почти 9 години — не съвсѣмъ мълчеха, но въ голѣма степенъ мълчеха — бѣха принудени да заговорятъ противъ земеделческото движение. Ние чакахме тѣхното заговорване и ние не бѣгаме отъ тоя споръ. Ние сме доволни, че въпросътъ за житие-битието на земеделческия сѣюзъ, за неговото право на сѣществувание, като обществено течение въ тази страна, за неговата бѣднина се изнася на зелената маса, изнася се на обсъждане въ българския печатъ, въ българската политика и въ българската Камара. Ние сме прѣдоволни. Отсега нататкъ ние ще споримъ: много пѣти ще се разисква тука, отъ тая трибуна, за туй движение. Да, и трѣбва да се разисква; защото въ една земеделска страна, дѣто 75% отъ населението сж земеделци, дѣто това земеделческо движение се стрѣми да групира, да образува една сила отъ туй земеделческо население, всѣки трѣбва своеврѣменно да се замисли върху неговото житие-битие, да си даде правиленъ отчетъ, и ако то е едно полезно движение, да не се изпрѣчва на неговия пътъ, а ако то е едно движение гибелно, пакостно, било за земеделческото съсловие, било за другитѣ съсловия, било за страната, оврѣме

да се взематъ мѣрки противъ него. Та, казвамъ, въпросътъ е изнесенъ. Ще имаме врѣме, може би наесенъ, може би и другъ пътъ, може би и въ тази Камара, може би и извънъ нея, въ обществото и въ печата — да говоримъ, да споримъ по него. Но азъ накратичко само ще засѣгна нѣкои въпроси отъ тоя характеръ, които се възбудиха тукъ.

Земеделческата организация, казва се въ едната констатация, била организация конспиративна, значи, организация бунтовническа, заговорническа, сѣзаклетническо движение. Е добръ, едно заговорническо движение, едно мѣтежническо движение не може да не бѣде освѣтъ една организация тайна; нейниятъ уставъ не може да не бѣде освѣтъ уставъ таенъ, както и нейниятъ печатъ, както и нейнитѣ събрания, били тѣ дружбени, били общо-сѣюзни. Такава ли е земеделческата организация? Крие ли тя своя уставъ? Крие ли тя своето сѣществувание? Деветъ години — десета е вече — откажъ земеделческата организация сѣществувала. Тя сѣществувала възъ основа на единъ уставъ, почиващъ на онзи уставъ, който се нарича българска конституция. Той не е тайна за никого: той е прѣснатъ въ тази страна въ десѣтки хиляди екземпляри. Нашитѣ събрания ставатъ публично; дружбитѣ си правятъ събранията публично. За нашитѣ конгреси държавата вече години наредъ отпуша на пратеницитѣ ни билети съ 50% намаление за пътуване по желѣзницитѣ. Когато г. Константиновъ, доколкото си спомнямъ, бѣше Министъръ на общественитѣ сгради, що ли, ако се не лъжа, нада-ли и въ негово врѣме не ще да е било разрѣшавано на нашитѣ пратеници за конгреситѣ билети съ 50% намаление по желѣзницитѣ. Ако ние бѣхме тѣзи конспиратори, то г. Константиновъ, и всичкитѣ правителства, и българското общество, което ни знаеше, че ние дѣйствуваме — вие сте били нашитѣ ятаци, г-да! (Смѣхъ) Да, вие сте били нашитѣ ятаци. Но нито едното е вѣрно, нито другото е вѣрно: нито ние сме нѣкаква конспиративна, нѣкаква сѣзаклетническа, заговорническа организация, нито пъкъ вие сте ятаци на нѣкаква си такава пакостна организация. Организацията сѣществувала явно. Да видимъ нейниятъ уставъ съдържа ли нѣщо конспиративно?

Отъ мнозинството: Знаемъ го — нѣма нужда.

Д. Драгиевъ: Нѣма да го чета цѣлия. Моля, бѣдете търпѣливи. (Чете) „Образува се въ Княжеството български земеделски народенъ сѣюзъ. Той е организация просвѣтителна и политико-економическа.“

С. Савовъ: Това го четете на вашитѣ събрания — тукъ го знаятъ всички хора.

Д. Драгиевъ: Моля, моля! — Нейната цѣль: (Чете) „Подобрение земеделчието и клоноветѣ му

и нравственото, политическото и материалното подобрене на земледѣлца и народа изобщо.“ — Ето нейната цѣль. Срѣдствата.

Отъ мнозинството: Е, стига де!

Д. Драгиевъ: (Чете) „Дѣйствува за образуването на земледѣлски дружби, гдѣто нѣма такива, и присъединяването имъ къмъ съюза; дѣйствува за разпространяването полезни знания чрезъ вѣстници, брошури, сказки и други; образува за членоветъ си взаимноосигурителна каса за животъ;...“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Всички сме го чели, всички го знаемъ, г-нъ Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: (Чете) „... взема самостоятелно участие въ общинскитѣ, окръжнитѣ и прѣдставителскитѣ избори; дѣйствува за прокарането на слѣднитѣ искания...“

Нѣма да ги чета — вие казвате че ги знаете. Чункимъ сте знаели тѣй хубаво всичкитѣ работи, защо допускате да се четатъ тукъ тѣзи работи!?

Докладчикъ М. Златановъ: Всички контестанции се четеха, отъ първа до послѣдна; всичко мина въ протоколитѣ.

Д. Драгиевъ: Минавамъ на една материя, която се засѣга прѣко въ контестациитѣ. Тукъ се казва: „Членоветѣ на земледѣлскитѣ дружби даватъ клетва.“ За членове на земледѣлскитѣ дружби, споредъ устава на замледѣлческия съюзъ, се приематъ земледѣлци, учители и свещеници. Това гласи напиятъ уставъ. Ако това, което изнасятъ контестаторитѣ, е вѣрно — защото трѣбва да ви обади, че и свещеници и учители имаме членове на много дружби — ако това, което твърдятъ контестаторитѣ е вѣрно, значи ние трѣбва да кълнемъ и кълнемъ и земледѣлцитѣ, и учителитѣ, и свещеницитѣ. Вие това допускате ли го? Можите ли да го вземете за сериозно? Можете ли да вѣрвате такива едни контестанции, да ги изнасяте като нѣщо сериозно отъ тая трибуна и да искате анкетиране на избора зарадъ тѣхъ?

А. Тараторовъ: Това стана въ всѣка околия, бе джанъмъ!

Д. Драгиевъ: „Кълнатъ ги“, кай. Прѣди всичко, г-да, да се спремъ за минутка на въпроса за клетвата. Що е клетва? Клетвата не е нищо друго, освѣнъ едно тържествено обѣщание на нѣкои хора прѣдъ Бога, въ който тѣ вѣрватъ, а на други хора — прѣдъ тѣхната съвѣсть. Едно тържествено обѣщание.

С. Рожовъ: Значи, Вие признавате, че сте ги клеели?

Д. Драгиевъ: Моля, изпълнете длъжността си, г-нъ прѣседателю!

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Ако изпълня длъжността си, най-напрѣдъ спрѣмо Васъ трѣбва да я изпълня, защото Вие злоупотрѣбихте съ нашето търпѣние: казахте, че ще говорите 10 минути, а минаватъ нѣколко пѣти по 10 минути.

Д. Драгиевъ: Нима съмъ длъженъ съ минути да говоря? Азъ съмъ длъженъ да опровергна онова, което се изнася тука, ако ми сж потрѣбни 10 минути, 10 минути ще говоря, а ако ми сж потрѣбни 50 и 60, толкова ще говоря. Нѣма такъвъ правилникъ, който да ми казва: „толкова ще говоришъ и толкова ще мълчишъ.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Никой не Ви отказва да говорите, но говорете по прѣдмета.

Д. Драгиевъ: Сама по себе си, г-да, тази многошумна клетва, за която става въпросъ, да се закълна или не, то не е нѣщо порочно. Клетвата я вършите всинца вие прѣдъ сѣдилищата. Тя е прѣдвидена въ напиятъ законъ. Тѣй щото, да се закълна — това не е порокъ, това не е нѣщо осѣдително. И даже въ сѣдилищата, когато те повикатъ, ако ти не се закълнешъ, мисля, че глоба има. Тѣй щото самата клетва не е нищо страшно, не е нищо опорочително. И ако имаше нѣкъдѣ на нѣкои да имъ е искана клетва, азъ питамъ: тази клетва какъ бѣ изискана? Можете ли вие мене да ме накарате да се закълна? Въ сѣдилището ще ме глобите, ако не се закълна. Вие казвате: „Подвеждате подъ клетва земледѣлцитѣ?“ Азъ питамъ, ако тѣ искатъ да се закълнатъ, вие можете ли да ги сѣдите, че сж се закълели? На основание на кой законъ вие ще ги порицаете, че тѣ се събрали и си дали едно жарко, едно тържествено обѣщание, че ще направятъ това или онова? Вие можете да ги сѣдите само тогава, когато, който рѣче да бѣга отъ клетвата, онзи ножъ, кръстосаниятъ, въ който е цѣлтъ да се кълне, се насочи къмъ гърдитѣ, къмъ врата му.

Б. Мирски: Кажете съдържанието на клетвата.

Д. Драгиевъ: Моля, моля! — Никой не може да бѣде наказанъ съ сила извънъ сѣдилището да бѣде закълнатъ; всѣки има право да се закълне прѣдъ своята съвѣсть или прѣдъ своя Богъ самъ или съ 5 души другари за това или онова добро дѣло. Но като не намирамъ азъ нищо порочно въ едно заклеване, нищо осѣдително, нищо противозаконно, отивамъ по-нататѣкъ и казвамъ: макаръ клетвата сама по себе си — даже и да бѣха се клеели тѣзи хора — макаръ тя сама по себе си да не е нѣщо осѣдително, да не е нѣщо противозаконно и тѣ не сж отишли съ сила да каратъ нѣкого да се кълне, пакъ казвамъ, че клетва въ земледѣлческата организация нѣма; клетва: да бѣда ли азъ членъ въ организацията или не — нѣмаме ние такава клетва. Които твърдятъ, че такава клетва имаме, нека ни

дадатъ нейната редакция тукъ да я прочетемъ. Нашитъ конгреси клетва не сж установили. Вие казвате: „Ние знаемъ устава, какво ще ни го четеишъ.“ Чункимъ знаете устава, посочете ми единъ членъ отъ този уставъ, който да казва: ето формулата на земеделъческата клетва. Тая формула я нѣма тукъ. Ако е имало нѣкой глупецъ нѣкъдѣ да кара нѣкого да се кѣлне, ние отъ такъвъ глупецъ нѣмаме нужда даже. Отъ тази трибуна азъ отричамъ, че земеделъческата организация си служи съ клетва, било спрѣмо своитѣ членове, когато влизатъ въ дружбитѣ, било спрѣмо своитѣ членове избиратели и нечленове избиратели . . .

Н. Топаловъ: Когато ще гласоподаватъ.

Д. Драгиевъ: . . . когато тѣ ще трѣбва да трѣгнатъ къмъ урнитѣ. Това нѣщо е басня, това нѣщо е улична измислица.

Н. Топаловъ: Фактитѣ говорятъ това.

Д. Драгиевъ: И ако вие можете да посочите, ако вие можете да докажете факти . . .

Н. Топаловъ: Ще ги посочимъ.

Д. Драгиевъ: . . . че въ тази или онази околия, че въ тази или онази дружба хората сж заклети да гласоподаватъ за земеделъческитѣ кандидати, покажете ни тѣзи факти, и увѣрявамъ ви, че тѣзи отъ насъ 23-ма, които стоимъ тукъ, които излизатъ избрани съ клетва, ние ще ги махнемъ отъ нашата срѣда; ние ще махнемъ отъ нашата срѣда и онѣзи, които сж имали глупостта да се кѣлнатъ, за да гласоподаватъ тѣй или иначе.

А. Тараторовъ: Ще удовлетвори́мъ желанието Ви — бждете спокойни.

Д. Драгиевъ: Макаръ и клетвата да не е нѣщо порочно, въ нашата организация я нѣма. Но вие тукъ казвате, че въ с. Орѣшъ хората се клеи на два ножа и отивате да го вѣрвате.

Нѣкой отъ мнозинството: Ще го провѣримъ.

Д. Драгиевъ: Добрѣ, да го провѣримъ. Азъ искамъ анкета. Ако наистина въ католическото с. Орѣшъ е ставала нѣкаква клетва, тогава тѣзи хора, които си служатъ съ едни приеми на борба, непрѣвидени въ съюзния уставъ, ние не можемъ да ги търпимъ въ нашата организация. Ако тѣзи трима души отъ Свищовската околия сж дошли вслѣдствие на такава една клетва, ние ще ги изкараме отъ тѣзи три мѣста, които заематъ — вие ако ще ги пуснете тукъ, пуснете ги — ние ще ги изкараме отъ тѣзи три мѣста; ние ще ги изкараме отъ нашата срѣда; ние ще ги изкараме и отъ нашата организация, за да порицаемъ единъ начинъ на борба, не прѣстѣпенъ, не осждителенъ отъ за-

конитѣ, но единъ начинъ неприетъ отъ земеделъческитѣ конгреси. Толкова относително тая клетва.

Земеделъческата организация, кай, а организация конспиративна. Ако тя е такава, това трѣбва да се види отъ нейния печатъ, отъ проповѣдитѣ на нейнитѣ скромни работници. Наистина, чете ни се тукъ нѣкаква статия на нашия другаръ г. Стамболийски отъ едно календарче, отъ която се извади заключението, че земеделъческата организация имала за цѣль мѣстъ; но ще му дойде редъ да прочетемъ цѣлата статия и ще видите оттамъ, че земеделъческата организация нѣма такава цѣль. Земеделъческата организация има единъ вѣстникъ, който излиза вече девета година, и ако имаше нѣщо конспиративно въ тоя вѣстникъ, въ тази организация, нѣмаше да го носи българската поща, ами трѣбваше тайнитѣ куриери на конспиративната организация да го носятъ. Или и българската поща е съучастница, или и тя е ятакъ въ нашия конспиратизъмъ? „Земеделъческо знаме“ отъ 6 години насамъ, „Земеделъческа защита“ по-напрѣдъ 3 години — 9 години земеделъческата организация има свой вѣстникъ. Азъ питамъ г. Министра на правосъдието да каже: колко дѣла има заведени противъ органа на земеделъческата организация за статии съ конспиративенъ духъ, за статии съ конспиративенъ характеръ? Нищо подобно.

Когато ние правѣхме избирателната обиколка, нуснаха се много безсолни лъжки, такива безсолни лъжки, които не могатъ осолити всичкитѣ складове солъ; даже и онази, която можете да извадите отъ Черно-море не може ги осолити. Казваше се, напр., даже единъ вѣстникъ, който минава за сериозенъ, в. „День“, писа такава нѣщо, че азъ въ едно Пловдивско село съмъ билъ казвалъ: „Братя селяни, братя избиратели! Когато дойде нѣкой прѣдъ васъ, накарайте го да си вдигне рѣцѣтъ нагорѣ, и ако по рѣцѣтъ му нѣма пукнатини, пълни съ калъ, вземете вили и мотовили, избийте го, пропждете го отъ селото си.“ Това единъ сериозенъ вѣстникъ го писа. Това бѣше една лъжа, която не знаемъ съ какво прилагателно да окачества. Не по-малки такива лъжки се появиха и въ в. „Рѣчь“; не по-малки такива лъжки, даже по-големъ, се появиха и въ в. „Вечерна поща“ на уважаемия г. Шанговъ. Е добрѣ, когато азъ изпратихъ една телеграма отъ станция Левски, за да опровергая една отъ тия лъжки и я изпратихъ съ копие до 13 вѣстници, азъ видѣхъ само въ в. „Дневникъ“ да се появи туй опровержение, сжщо и въ в. „Камбана.“ Слѣдихъ другитѣ вѣстници, но тѣ замълчаха, не дадоха мѣсто на опровержението на тази дебела лъжа. Когато азъ отпратихъ едно отворено писмо, напечатано въ нашия органъ, до редактора на в. „День“, съ което му заявявахъ: ако вие можете да докажете това, което твърдите, че азъ съмъ билъ проповѣдвалъ туй, че който дойде въ село, да го накаратъ селянитѣ да си вдигне рѣцѣтъ и, ако нѣмало пукнатини, пълни съ калъ, да вземели вили и мотовили да го избиятъ — ако вие

можете да установите отъ моето 10-годишно скиталчество изъ колибарска България поне единъ подобенъ фактъ, азъ не само ще се откажа отъ всякаква кандидатура, но ще се откажа отъ всяка обществена борба.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Това не е по прѣдмета, г-нъ Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Подобни дебели лъжи сж пушани по адресъ на нашата организация. Понеже тѣ се подхвърлятъ чрѣзъ безсолни констатации тукъ, азъ моля, имайте всичкото търпѣние, както ние търпѣхме, когато г. Министърътъ на вътрѣшнитѣ работи оня день ви призоваваше да гласувате една анатема, анатема косвена, въобще противъ земеделѣцката организация и не ни се даде послѣ думата да се изкажемъ.

Ако земеделѣцката организация бѣше организация конспиративна, това щѣше да поличи отъ проповѣдитѣ на нейнитѣ работници. Е добръ, азъ мога да ви увѣря и самъ г. Министърътъ на полицията може да ви увѣри въ това, че тамъ, дѣто ние пжтувахме, както азъ, така и моитѣ другари, въ прѣдизборнитѣ обиколки, па и по-рано, полицията ни слѣдѣше. Въ Варненска околия, като бѣхме, единъ стражаръ, сиромашътъ, го измориша: дохожда въ едното село, чувамъ, че питалъ има ли нѣщо прѣстѣпно тамъ, съвѣщавалъ се е съ секретарь-бирницитѣ, съ свещеницитѣ — нѣма и си отива; отиваме въ друго село, пакъ го пращатъ бѣлѣжки да вземе, писмено да донесе; отиваме въ трето село, каратъ секретарь-бирника да лови нашия говоръ за да се види, да-ли нѣма нѣщо прѣстѣпно. Ама ще кажете, че това нѣщо кога е ставало? То не е ставало и въ стамболовистко врѣме. Петъ години наредъ, когато мнозина отъ васъ ни питатъ, кждѣ сте били, когато владѣеше юмрукътъ на стамболовиститѣ, петъ години наредъ ние бѣхме пакъ изъ българскитѣ села, въ едно или друго, и полицията бѣше пакъ въ нашитѣ дири. И стамболовиститѣ, които създадоха закона за анархиститѣ, които знаях нашитѣ проповѣди, които знаях нашитѣ събрания, ако ние бѣхме конспиративна организация, мисля, не щѣха да ни гледатъ хатѣра, ами щѣха да ни пратятъ тамъ, дѣто ни е мѣстото.

Нѣкой отъ мнозинството: Тогава вие бѣхте въ съюзъ съ тѣхъ.

В. Георгиевъ: Въ ваше врѣме най-много ни мжчеха.

Д. Драгиевъ: Но, г-да, ако конспиративността ако бунтовността на земеделѣцката организация не може да бѣде съгледана въ проповѣдитѣ на нейнитѣ работници, въ нейнитѣ конгреси, то да видимъ, да-ли тя не се проявява въ дѣйността на отдѣлнитѣ земеделѣцски дружби; да-ли тя не се проявява, казвамъ, въ тѣхната дѣйностъ и въ събранията имъ, защото, споредъ чл. 11 отъ съюзния нашъ

уставъ, земеделѣцскитѣ дружби въ България сж обязани да правятъ еженедѣлни събрания, и тѣ, отначало по-трудничко, съ течение на врѣмето свивнаха съ тая работа и почнаха да ги правятъ не веднажъ въ недѣлята, но зимно врѣме много отъ тѣхъ почти всяка вечеръ, даже почти всѣки празниченъ день. Тѣзи събрания на дружбитѣ не сж тайни, а явни. Прѣди всичко дружбитѣ нѣматъ интересъ да правятъ тайни засѣдания. А, дохождатъ врѣмена когато събранието може да бѣде тайно; напр., почитаемото болшинство днеска си имаше едно частно засѣдание, отъ чисто домашенъ характеръ; ние не можехме да бждемъ, разбира се, въ това събрание. Или когато нашата група си има едно частно събрание отъ чисто домашенъ характеръ, никой отъ васъ не може да претендира да присѣдствува въ това събрание. Когато ще се опрѣдѣлятъ кандидати, когато ще се нарежда планъ, маршрутъ за обиколка, ще се съгласите, че не само на земеделѣцката организация, но и на вашата организация и на всяка една организация е позволено да си прави тайни събрания; но това не може да бѣде бѣлегъ на нѣкаква конспиративностъ.

Да видимъ какво сж длѣжни и какво задѣлжава уставътъ да вършатъ земеделѣцскитѣ дружби въ събранията. Не е дълго, ще прочета само десетъ реда; моля ви се, бждете търпѣливи: (Чете) „Въ своитѣ редовни и извънредни засѣдания селскитѣ и градскитѣ земеделѣцски дружби обсъждатъ слѣдното: вземане мѣрки за разпространяване съюзния вѣстникъ, календаръ и разни съюзни издания и други полезни за земеделѣцитѣ книги и списания. — Основане читалище при дружбата или подпомагане на сѣществующето. — Устроиване четения и бесѣди. Държане сказки по разни въпроси. Устроиване вечеринки и прѣдставления. Задружно изучаване приетитѣ закони, обсъждане новитѣ законопроекти и изказване мнѣние по тѣхъ. Подробно обсъждане разнитѣ съюзни искания и изучаване нововъзникнали въпроси. — Обсъждане и вземане мѣрки за подобрене разнитѣ клонове на земледѣлието: доставяне и посѣване по-доброкачествени сѣмена (жито, червенка, ячмийъ и др.). Лѣкуване болеститѣ по разнитѣ растения (главна, мана и др.). Доставяне и посѣване крѣмно пвѣкло, людерна, рапица и др. т. мѣрки за облагородяване диви плодни дървета. Основане овощарски и черничови разсадници. Доставяне и опитване нови земеделѣцски оръдия. Подобряване пчеларството чрѣзъ постепенното замѣняване старитѣ кошери съ нови. Мѣрки за подобрене породата на мѣстния едъръ и дребенъ добитѣкъ и домашнитѣ птици. — Основане взаимноспомогателни, потрѣбителни сдружвания и др. т. Помиряване и спогодяване дружбенитѣ членове при разни възникнали спорове и недоразумѣния. Участвуване въ общински, окръжни и законодателни избори.“ — Това е, което най-много боли, знамъ го. (Смѣхъ) — „Протестиране противъ произволитѣ на разнитѣ обществени служители и въобще противъ всички врѣдни мѣропри-

тия. — Мърки за материалното подсилване дружбитъ и съюза изобщо. — Основаване нови земеделски дружби въ съседнитъ села и околии. — Въобще, обсъждане всичкитъ възникнали въпроси, що засѣгатъ правата и интереситъ на българскитъ земеделци. — Ето работата, ето задачата, която прѣслѣдва земеделческата организация чрѣзъ своитъ дружби; ето какво вършатъ тѣ въ своитъ засѣдания, за които тукъ наричатъ организацията „тайна“ и не зная какво друго е била вършила. Има и забѣлжка: (Чете) „За всички свои засѣдания и рѣшения дружбитъ държатъ кратки протоколи, прѣписи отъ които тѣ веднага изпращатъ до управителния свѣтъ за свѣдѣние. Протоколитъ на новооснованитъ дружби се прѣдаватъ на постоянството на околийската земеделческа дружба, ако има такава, а слѣдъ това до управителния свѣтъ“. Значи земеделческитъ дружби и чрѣзъ тѣхъ земеделческиятъ съюзъ въобще нѣматъ нищо тайно въ своитъ засѣдания и въ своитъ събрания, не се занимаватъ съ нищо прѣстѣпно.

Но ще ми кажете: „Това го пише уставътъ, ами дали е тъй, аджеба, на практика?“

Нѣкой отъ мнозинството: Тамъ е въпросътъ!

Д. Драгиевъ: Г-да! Ще ми позволите да ви прочета нѣкои и други мѣста — кратки извлѣчения отъ протоколитъ на нѣкои дружби, защото чухте отъ този правилникъ, че протоколитъ се публикуватъ въ съюзния вѣстникъ...

Отъ мнозинството: Нѣма нужда. Нѣма да те слушаме.

Д. Драгиевъ: Моля! Отдѣлъ „Съюзенъ животъ.“ Овзи, който иска да види съ каква конспиративна дѣятелностъ се занимава земеделческата организация въобще и земеделскитъ дружби въ частностъ, може да слѣди въ вѣстника отдѣла „Съюзенъ животъ — земеделческо движение“. Моля г. Министра на правосѣдието, понеже тукъ се дава колко-годи въбра на тая контестация, която говори за конспиративностъ, да си вземе бѣлѣжка отъ тая конспиративна дѣйностъ на земеделческитъ дружби. (Чете) „Михайлово, Старозагорско. Членовѣтъ на земеделческата дружба сж имали на 26. VIII събрание, въ което рѣшили да си основатъ читалище, като за тая цѣль всѣки дружбенъ членъ внесе по 2:50 л., съ които да се набавятъ нѣкои полезни книжки; прочели нѣкои статии изъ съюзния вѣстникъ и се приели нѣколко нови членове на дружбата“. За клетвата не се споменава нищо — пропуснали!

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г-нъ Драгиевъ, нѣма нужда, недѣйте ни забавлява съ четене.

Д. Драгиевъ: Само 5—6 ще ви прочета. Азъ не съмъ донелъ всички 10-годишни течения на

съюзния вѣстникъ, малко ще ви чета. (Чете) „Земеделческата дружба въ с. Малка Франгя, Варненско, имала засѣдание на 25 мартъ т. г., въ което рѣшила да построи дружбено читалище. Рѣшението било турено веднага въ изпълнение, и днесъ читалищното здание е вече готово, похарчено е за него около 600 л. безъ мобилитъ. Твърдѣ много сж прѣчили на тая високопохвална инициатива мѣстнитъ кръчмари Тодоръ Георгиевъ, Георги Костадиновъ и М. Николовъ, ала въпрѣки тѣхнитъ прѣчки и хули работата се свършила благополучно“. Тия кръчмари сигуръ ще донесатъ на околийския началникъ, че дружбата е вършила нѣщо конспиративно. — (Чете) „Земеделческата дружба въ с. Кондофрей, Радомирско, въ събранието си на 25 мартъ т. г., за да подсили материално дружбената си каса, наела е подъ наемъ една нива отъ 10 декара, събрала сѣме, волни помощи отъ членовѣтъ и я посѣли“. Ето пакъ примѣръ за подражание, който прѣпорѣчваме и на другитъ дружби. — (Чете) „с. Бъркачъ, Плѣвенско. На 14. I земеделческата дружба въ с. Бъркачъ имала събрание, въ което основала читалище при дружбата съ название „Земеделска защита“. Условили помѣщение за читалището и слуга за сжцето“. — „Земеделската дружба въ с. Проваленица, Радомирско, рѣшила да отвори читалище въ селото си“. — „Челопеченската земеделческа дружба, Софийско, е рѣшила да образува фондъ за издържане дружбеното читалище“. — „Курсъ по земедѣлието и клоновѣтъ му се е състоялъ въ Голѣмо-Конаре, който е траялъ 5 дни, ръководенъ отъ чиновници при Министерството на търговията и земедѣлието. Курсътъ е билъ добръ посѣтенъ, особено отъ земедѣлцитъ, Голѣмоконарски жители. За забѣлжване е, че най-много се пълнило училището, гдѣто сж се събирали сдруженитъ земеделци“. — „Помирителни сѣдилища“... (Тропане отъ мнозинството) „Помирителни сѣдилища сж учрѣдили и земеделскитъ дружби въ с. с. Одърне, Плѣвенско, и Скобелево, Борисовградско. Всички спорове и недоразумѣния между дружбенитъ членове ще се разглеждатъ отъ избранитъ за тая цѣль комисии и ще се разрѣшаватъ отъ дружбитъ.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Ще Ви посоча какво казва чл. 25 отъ правилника; той казва, че Вие не бива да се отклонявате отъ онова, което е прѣдметъ на разглеждане. Знайте го това, г-нъ Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Моля Ви, г-нъ прѣседателю, имате една контестация, която Ви говори, че дружбитъ иматъ тайни засѣдания, че работятъ противъ държавния строй, че се готви нѣщо разрушително. Моля да ме изслушате! Обвинява се една организация, че вършила това или онова; Вие твърдѣ спокойно изслушвате обвиненията, а не желаете петъ минути да посвѣтите за да видите каква е въ сжщностъ дѣятелността на дружбитъ.

— (Чете) „Похвална инициатива. Земледѣлската дружба въ с. Садово (Станимашко) въ събранието си на 26 того се е запитала съ въпроса за уреждане на читалище въ селото. Основали сж читалищенъ фондъ, въ който сж постѣпили вече 100 л., които внесли на съхранение въ мѣстната телеграфо-почтенска станция“. — „Земледѣлската дружба въ с. Тепава, Ловчанско, устроила мѣстенъ помирителенъ съдъ за уреждане спорове между дружбени членове“. — „Взаимноспомогателна каса е основана по инициативата на земледѣлската дружба въ с. Круповица, Плевенско. Книжката вече сж изпратени на одобрение въ окръжния съдъ.“

С. Стоянчовъ: Г-нъ Драгиевъ, азъ съмъ земеделецъ, интересътъ на земледѣлцитѣ не е такъвъ, какъвто го мислите Вие. Не искаме така да ни запитавате. Днескашниятъ день коштува на земледѣлцитѣ 4—5 хиляди лева. (Ржкоплѣскане отъ мнозинството) Това е противъ интереса не само на земледѣлцитѣ, но и на всички българи граждани. Затова по въпроса говори! (Прѣречение между В. Станчевъ и земледѣлцитѣ).

Д. Драгиевъ: (Продължава да чете)

„с. Пашакѡй, Варненско. На 2 февруарий т. г. земледѣлската дружба имала събрание, въ което се разгледалъ въпросътъ за построяване читалищно помѣщение; свещеникътъ имъ на драго сърце приелъ друженото рѣшение, като разрѣшилъ читалището да се построи въ черковния дворъ.“

„с. Лилячъ, Кюстендилско. На 4 февруарий т. г. земледѣлската дружба имала събрание и, между другитѣ въпроси, обмислила, какъ да се просвѣтятъ членоветѣ ѝ и прѣдпазватъ отъ лоши пороци, като пиянство, произвеждане скандали и често посѣщаване кръчмитѣ. Дошли до заключение, че за да се прѣмахнатъ лошитѣ навици, въ празниченъ день да се прочитатъ полезни книжки и списания. Образовали дружбено читалище, подъ название „Орачъ“, което ще се ръководи отъ друженото настоятелство. Нѣкои отъ членоветѣ внесли пари за записване вѣстници и списания за читалището.“

Нѣма да ви чета по-нататъкъ, (Смѣхъ) защото вие — позволете ми дързостта да кажа — обичате да слушате, когато ви се четатъ басни, тѣхъ тършите, за тѣхъ врѣме отдѣляте...

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Не дѣйте оскърбява народнитѣ прѣдставители!

Д. Драгиевъ: ... когато клеветите една организация, а когато ви се изнасятъ факти, отъ които да узнаете да-ли е просвѣтителна, или политико-економична земледѣлската организация, вие нѣмате търпѣние.

Ц. Мисловъ: Дайте му вода!

В. Георгиевъ: Не е ваша работа. Какви сж тѣзи подигравки!

Д. Драгиевъ: Дѣйствително, искахъ вода, г-нъ Георгиевъ.

Г-да прѣдставители! Азъ нѣма дълго още да говоря, но ще прося вашето търпѣние да се спра за нѣколко само минути на въпроса за прословутитѣ знамена и тѣхното освещаване. Поне това е една материя, по която — ще се съгласите — много се приказва тукъ и която се засѣга и въ констатацията. Ще ви моля да чуete нашата скромна дума по този въпросъ. Земледѣлческитѣ дружби имали знамена. Иматъ. Що отъ това, че иматъ? Вамъ е добръ извѣстно, г-да народни прѣдставители, че е присѣщо на човѣка да символизира извѣстна идея. Тамъ, дѣто има една идея, която обединява, събира, сплотява едно множество, тамъ, несъмнѣно, ще се яви чрѣзъ туй обединяване, чрѣзъ туй сплотяване каква годъ организация. Да, тамъ пъкъ дѣто има една организация, въ която като въ една плътъ витае тази обществена идея, тамъ хората отъ тази организация, по силата на този присѣщъ на човѣшкия духъ стрѣмежъ да символизира извѣстна идея, не могатъ да избѣгнатъ тази символизация. Тамъ дѣто има организация, тамъ ще има и едно нейно знаме, което на пръвъ погледъ погледнато отъ нѣкого, ще му науми тая идея.

И такива бѣлѣзи, такива вицими символи, такива знамена иматъ не само политическитѣ организации, но и духовнитѣ и стопанскитѣ организации. Нема вие не знаете, че самата християнска црква, че самото християнско общество има свое знаме и това знаме стърчи надъ всѣки домъ християнски, дѣто се събиратъ тия християни, това знаме на християнитѣ стърчи надъ всѣка црква — това е кръстътъ, това е символътъ, това е знамето християнско. Да, християнската религия има своето знаме, което пръвъ пътъ погледнато ви наумѣва за великото християнско учение — всѣка духовна организация има своето знаме. Знаме има всѣки народъ; знаме, нѣкакъвъ символъ, нѣкакъвъ бѣлѣгъ, има всѣка държава. Какво друго се развѣва надъ тази свещена ограда, ако не единъ подобенъ символъ, едно подобно знаме — знамето на българската нация знамето на българската държава? Знаме иматъ даже нѣкои фамилии, кралски фамилии особено, тѣ иматъ своитѣ гербове; знаме иматъ съсловнитѣ организации; знамена носятъ всичкитѣ организации тукъ еснафски, правятъ манифестации съ тѣхъ; знаме има социалъ-демократическата организация и организацията на наемното работничество въ България; знаме иматъ тѣ и въ Германия, въ Франция и пр. и знаме съ боя по-страшна отъ нашето — знаме червено. (Общъ смѣхъ) Вие търпите това знаме. Малко се посмутихте, когато се издигна въ България, но сега аладисахте (Смѣхъ) и ще аладисахте и съ зеленото земледѣлческо знаме. Така щото да има една организация едно знаме, то не е нѣщо осждително, то не е нѣщо прѣстѣпно, то не е нѣщо противозаконно, то не е нѣщо противоморално. Да, земледѣлческата организация, както всичкитѣ политически организации, има своето знаме. Знаме, мисля, иматъ и много демо-

кратически организации; и тѣ излѣзоха съ знамена: даже, ако речемъ да прослѣдимъ прѣзъ изборния день, кои знамена сж седѣли по-близко до урнитѣ на изборното мѣсто, ще намѣримъ, че знамената на демократическитѣ дружки сж заемали прѣдно мѣсто, а нашитѣ знамена сж били малко по-отпозадѣ. Това е фактъ. Уважаемиятъ г. Министъръ на вътрѣшнитѣ работи, когато ходи по агитация изъ България, и той не бѣше противъ знамената, и той казваше: „Съ пѣсни и знамена идете на изборитѣ“. Самъ знае, че ни казваше тогава тия приказки, а онай день, когато дойде редъ да се говори за знамената на земеделѣцескитѣ дружки, почна съ нѣкакво негодуване да ги нарича парцали, безъ да нарича съ сѣщото прозвище знамената, които демократическитѣ организации иматъ. Не-волно на човѣкъ му дохожда на ума, че ако земеделѣцитѣ, които съ знамена отиваха на избора, бѣха застанали не подъ своето знаме, а подъ демократическото, тогава тая гюрюлтия нѣмаше да я има. Но понеже заедно съ демократическото знаме се е вѣяло прѣзъ изборния день и земеделѣцеското знаме, затуй стана източень въпросъ. Добрѣ, г-да, земеделѣцескитѣ организации иматъ знамена и ги иматъ, както ги иматъ всички други организации. Това не съдържа нищо осѣдително, то не е нѣщо, което да бѣде осѣдително отъ гледището на закона и отъ гледището на политическия моралъ.

Но, друго едно обвинение има — освещаватъ си, каже, знамената. Истина е, че освещаване на земеделѣцески знамена е имало, но не по-малко е истина, че нашиятъ уставъ не прѣдвижда туй освещаване. Ние нѣмаме членъ въ устава, на основание на който обязательно трѣбва да стане освещаването; ние окръжни не сме издавали, дружитѣ да си освещаватъ знамената.

С. Савовъ: Оттамъ излиза, че тайно се е работило.

В. Георгиевъ: Глупаво заключение.

Д. Драгиевъ: Разпоредба да се освещаватъ знамената не е излѣзла отъ насъ, то е станало по собствената инициатива на самитѣ сдружени земеделѣлци отъ тая или онай група. Въ това нѣщо прѣстѣпно има ли, въ това нѣщо мрачно има ли, както онзи день, то ни се квалифицира, като нѣщо тъмно, мракобѣсно?

Г-да! Вие добрѣ знаете, че въ човѣшката душа е вродено едно чувство, наречено религиозно чувство — това е неоспоримо. Може у нѣкои хора подъ извѣстни влияния, за извѣстно врѣме, това религиозно чувство да затѣпне, но то завинаги така не може да бѣде. Изобщо религиозното чувство за болшинството отъ хората на тоя свѣтъ си остава будно и не може да се притѣпи съ никакви срѣдства, съ никакви закони, съ никакви тъмници, съ никакви бѣсилки; религиозното чувство у човѣшкия духъ е фактъ, неоспоримъ, религиозното чувство го има

и у българската душа, има го и у земеделѣцеската душа. Тамъ пъкъ, дѣто има религиозно чувство, тамъ има вѣроизповѣдание, тамъ има и една религия. Да, религиозното чувство поражда религията, поражда вѣроизповѣданието. Тамъ, дѣто има едно вѣроизповѣдание, тамъ то ще има своитѣ свещенодѣйствиа, тамъ ще има то своитѣ обреди, защото тѣзи обреди, тѣзи свещенодѣйствиа се дължатъ пакъ на вътрѣшното присѣще чувство на човѣшкия духъ да символизира идеята, да я облѣче въ нѣкаква форма видима, стреми се човѣкъ да напиша по-осѣтително, да може да съзрѣ тая идея. И дѣто има вѣроизповѣдание, ще има обредъ, ще има свещенодѣйствиѣ, ще има нѣкакво тайнство. Ние кое трѣбва да искаме? Можемъ ли да искаме ние прѣмахването свършено на обредитѣ отъ едно вѣроизповѣдание, можемъ ли да го поискаме? За да сторимъ това, ако се наемемъ да сторимъ това, ние трѣбва да знаемъ, че ще можемъ да го сторимъ, когато ще можемъ да прѣмахнемъ извора, отъ който произтичатъ тия обреди, а то е вѣроизповѣданието. За да прѣмахнемъ пъкъ вѣроизповѣданието, трѣбва да отидемъ по-дълбоко въ коренитѣ му и да прѣмахнемъ религиозното чувство, а въпросъ е да-ли трѣбва и да-ли можете него да прѣмахнете. Когато речете да го прѣмахнете, вие ще видите, че се заемате съ една работа, която не е по силитѣ ви: религиозното чувство не може да бѣде прѣмахнато отъ човѣчеството, вѣроизповѣданието не може да бѣде прѣмахнато. А като неизбежно слѣдствие отъ туй религиозно чувство всѣкога ще има обреди.

Докладчикъ М. Златановъ: Какво общо има това съ избора? За да ни говори послѣ г. Драгиевъ, че ни е училъ на религиозностъ — тая смѣтка той има.

Д. Драгиевъ: Моля, моля, азъ почти свръпвамъ. Обвинени бѣхме онзи день въ тъмнота. Бждете търпѣливи.

Докладчикъ М. Златановъ: Г-нъ прѣдседателю! Ако имате право да наблюдавате, кой говори по прѣдмета и кой не, упражнете Вашата власть.

Д. Драгиевъ: Да ограничимъ обредитѣ, формата да не затѣмне съдържанието, поради формата да не се изгуби идеята, но тази идея, колкото да я освобождавате отъ формата, сѣ пакъ нѣкаква форма, макаръ и прозрачна да бѣде тя, ще си остане. Като е тѣй, да видимъ доколко ние можемъ да бждемъ виновни въ освещаването на знамената, доколко могатъ да бждатъ виновни ония, които ги освещаватъ. Българскитѣ земеделѣлци не сж свободомислящи оне, колкото нѣкои отъ васъ могатъ да притезаватъ, че сж вече. Тѣ сж членове на една християнска црква, членове на едно религиозно общество, религията на което вие наричате, по българската конституция, и ние я наричаме, господствующа вѣра. Тази вѣра има своитѣ обреди

и тѣзи обреди се извршватъ отъ едно духовенство, на което ние плащаме. Можемъ ние да бждемъ противъ тия или ония, противъ сложността, тѣй да се каже, или противъ прѣкалеността на тия обреди, но никога вие не ще се заемете и не ще да можете съвсѣмъ, до запетая, да ги изкорените. А какво правятъ земледѣлцитѣ? Освещаватъ своитѣ знамена. Кой ги освежава? По чия инициатива става това? По тѣхна собствена инициатива. Да, тѣзи земледѣлци правятъ свои молебени, правятъ водосвети. И какъ става освежаването на знамената? Събрали се хората на едно събрание, допѣлъ свещеникъ да свети вода, порѣсилъ хората и си отишълъ. Ако има нѣкакви молитви да чете, не сме ги ние написали, не сме ги ние натрапили на този или онзи свещеникъ, не сме ги натрапили ние на тази црква. И ако това е нѣкаква тъмнота или свѣтлина, не сме ние създателитѣ ѝ, не сме ние крѣпителитѣ ѝ. Онзи день, когато ставаше въпросъ да се говори за туй прословуто освежаване, намекна се съ единъ тонъ на негодувание, като че това нѣщо било нѣкакъвъ мракъ, нѣкаква тъмнота. И така да бжде даже, г-да — мракъ ли е или видѣлина, то е другъ въпросъ — но и мракъ да бѣше, рано е още да искате отъ българскитѣ земледѣлци да не плащатъ данъ на този обредъ. Да, рано е нашето общество още да иска да освободи българскитѣ земледѣлци да плащатъ тая данъ. Оня день, когато тукъ ставаше заклеване на народнитѣ прѣдставители, намѣрили сж се хора отъ печата или други, които сж се взирали въ нашитѣ устни да видатъ да-ли ние ще се докажнемъ изцѣло или не, и интелигентни хора го направиха източень въпросъ въ печата!

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моли Ви, г-нѣ Драгиевъ, обръщамъ Ви вниманието да говорите по прѣдмета, защото ще бжда принудень, на основание на правилника, да Ви отнема думата.

Д. Драгиевъ: Азъ свръшвамъ.

Оня день тукъ се изврши единъ обредъ, единъ водосветъ като оня, който сж вършили дружитѣ, когато сж освежавали знамената си. Когато и вие присѣствувате на този водосветъ, цѣлувате кръста и евангелието и се ръсите, позволете и на българскитѣ земледѣлци да бждатъ и тѣ порѣсени. Ако тѣ плащатъ данъкъ на нея тъмнота, и вие, и ние го платихме оня день. Е добръ, когато и вие, хора на науката, на просвѣтата, считате за нужно да плащате този данъкъ на тѣзи обреди, недѣйте се сърди на организацията ни, че нѣкои нейни членове си направили знаме и го осветили въ село съ единъ водосветъ и ги порѣсили свещеникътъ. Толкозъ за това освежаване на знамената. Азъ почти свръшвамъ, г-да, бждѣте спокойни. (Смѣхъ)

Уважаемиятъ г. Министъръ на вътрѣшнитѣ работи, като говори за земледѣлческата организация оня день, прѣмина малко на единъ другъ въпросъ.

С. Савовъ: По избора говорете. Г-нѣ прѣдседателю, врѣмето е скъпо.

Д. Драгиевъ: Ще засегна единъ въпросъ, който засегна и г. Министърътъ на вътрѣшнитѣ работи — ще позволите това и на мене — като вървамъ, че и той нѣма да има нищо противъ, да кажа нѣщо по него. Азъ нѣма да ви забавя много. — Каза се, че земледѣлческата организация едва-ли не е една организация противоконституционна, защото извъстенъ членъ отъ българската конституция не допущалъ раздѣлянето на касти. Излиза отъ тия думи, че на нашата организация би трѣбвало да се гледа, като на една организация кастова. „Българската конституция проповѣдва равенство прѣдъ закона — свобода, братство и равенство — и, слѣдователно, нѣма право на сѣществувание, въз основа на тази конституция, една организация, която се явява организация кастова, която насъсква селяни противъ граждани“. Е добръ, г-да, като оставямъ за другъ пътъ да се простремъ по-надлъжко по този въпросъ, азъ засега ще кажа само слѣдното. Онова, което не допуска българската конституция, то не е земледѣлческата организация, то не сж тѣзи съсловни организации, които никнатъ вече въ България, които никнатъ вече и другадѣ; българската конституция не допуска касти, но не допуска онѣзи касти, които сж сѣществували нѣкога на тази земя, онѣзи касти, които между едно съсловие и друго сж поставяли китайска стѣна. Да, вие ги знаете тѣзи касти, вие знаете историята на Римъ, вие знаете каститѣ, които нашата конституция се старае да убие.

Д-ръ Л. Дѣяновъ: Оставете историята на Римъ — я кажете нѣщо за Свищовския изборъ.

Д. Драгиевъ: Тѣхъ касти не допуска нашата конституция; тѣзи касти, които биха се породили не съ появението на земледѣлческата организация въ България, но биха се появили при нейното отсѣствие, защото пѣтътъ, изъ който вървимъ, е пѣтъ, който води къмъ подобно появяване на касти. Земледѣлческата организация не е и не може да бжде една такава каста, но тя е една отъ онѣзи организации, съ появяването на които ще се прѣдотврати своеврѣменно основаването на такива касти, каквито нашата конституция не допуска. Земледѣлческата организация, каквато е въ България, каквато е и въ другитѣ страни, не може да бжде засегната отъ конституцията; тя е организация, почиваща на тази конституция, която прѣдвизжда, че българскитѣ граждани иматъ право да се сдружаватъ за полезни цѣли. А цѣльта, която гони земледѣлческата организация, нейното житие-битие, нейнитѣ срѣдства и стремежи въобще не могатъ да бждатъ осжждани, не сж тѣ противозаконни, не сж тѣ противоконституционни.

К. Мирски: Цѣнете врѣмето, г-нѣ Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Азъ свръшвамъ, г-нъ Мирски. Другъ път, г-да, може би, ще имаме случай да си поговоримъ по тия въпроси. Да дойдемъ сега на самия изборъ.

Нѣкои отъ мнозинството: Слава Богу!

Д. Драгиевъ: Не отричамъ, че досега, безъ да говоря по избора, не бѣхъ далечъ отъ него. Земледѣлческата организация не е упражнявала и не може да упражнява онзи осждителенъ мораленъ тероръ, за който тука ни говорятъ тѣзи конте-стации, за който ни говориха и контестациитѣ по Никополския изборъ. Ако такъвъ тероръ е упражненъ, онзи денъ той биде осжденъ отъ г. Министра на вътрѣшнитѣ работи; той биде осжденъ и трѣбва да бѣде осжденъ отъ васъ — и терорътъ отгорѣ, и терорътъ отдолу — и ние го порицаваме и ние го осждаме. Но когато се говори за тероръ отдолу, не трѣбва да се смѣсва дисциплинирането членовѣтъ на една организация; строгата дисциплина, бодрото тѣхно дѣйствуване, достойното защищаване на тѣхнитѣ политически права — не трѣбва и не бива то да бѣде окачествено съ прозвището мораленъ тероръ. Терорътъ отгорѣ всички трѣбва да го порицаемъ, терорътъ отдолу всички трѣбва да го порицаемъ, но всички трѣбва да похвалимъ добрата дисциплина, добрата организираностъ, сплотеното дѣйствиe за една обща добра цѣль: достойното упражняване на политическитѣ права всички трѣбва да го похвалимъ. А това е, което е вършила земледѣлческата организация въ Никополската околия; това е, което е вършила тя въ Свищовската околия; това е, което е вършила навсѣдъ въ България и ще върши: — не мораленъ тероръ, а достойно застъпване за политическитѣ ни правдини. (Ръкоплѣскане отъ земледѣлческата група)

Г-да! Увѣренъ съмъ, че ако не бѣше кандидатъ въ тази околия уважаемиятъ професоръ г. Данаиловъ, може би, тѣзи контестации и да се не изнесѣха тука и, може би, нѣмаше да стане нужда да се простираме за нѣкакъвъ си мораленъ тероръ на земледѣлческата организация. Професоръ Данаиловъ пропадна въ Свищовската околия. Азъ нѣмамъ нищо противъ личността на уважаемия професоръ; той заслужава да бѣде тукъ въ българската Камара. Да, заслужава и трѣбва да бѣде. Но когато се говори за неговото пропадане, ние не можемъ да бждемъ виновни. Когато се говори за пропадането на уважаемия г. Данаиловъ въ Свищовската околия, трѣбва по-добрѣ да се погледне на въпроса: кой пропадна въ Свищовската околия? Тамъ не пропадна професоръ Данаиловъ, не пропадна човѣкътъ на науката, а пропадна членътъ отъ демократическата партия — позволете ми да кажа — пропадна партизанинътъ, въ благородната смисълъ на думата, казвамъ; не пропадна професоръ Данаиловъ, а единъ членъ на вашата партия. Кой го събори? Не го събориха тѣзи хора съ

простотата си. Не трѣбваше да се гледа, че въ Свищовъ нѣкаква тъмнина е съборила нѣкаква свѣтлина, нѣкаква видѣлина; въ Свищовъ сж се борили двѣ течения.

С. Савовъ: Като ги наричатъ прости, признаватъ ли се за простъ.

Д. Драгиевъ: Не ги наричамъ прости, а казвамъ, че не трѣбва да се мисли и да се твърди това нѣщо. Какво стапа въ Свищовската околия? Въ Свищовската околия се сблъскаха двѣ течения, жертва на които стана г. Данаиловъ. Кой бѣха тѣзи течения? Едното демократическата организация, другото — земледѣлческото движение, земледѣлческата организация. Да, тѣзи двѣ течения се сблъскаха и тѣхната жертва бѣше уважаемиятъ г. Данаиловъ. Но, г-да, чудно ли е, осждително ли е, врѣдително ли е, че тамъ едното течение, земледѣлческото, побѣдило демократическото? Народно-накосно ли е? Споредъ насъ, не е. Споредъ насъ, полезно е. Не въ смисълъ, че г. Данаиловъ не е тукъ, не; той трѣбва да бѣде тукъ; но насъ ни радва фактътъ, че земледѣлческото движение, съ своята борба въ Свищовската околия съ демократическата партия, която бѣше партия властующа, то надѣля, то побѣди. Въ тази побѣда ние съзираме една друга побѣда по-нататъкъ: ние съзираме побѣда на земледѣлческата организация, която ние имаме основание да твърдимъ и да смѣтаме за истинска българска демокрация. Ние съзираме побѣдата на истинската демокрация надъ изкуствената демокрация. Въ тая побѣда ние съзираме една по-нататъшна побѣда, една побѣда на новитѣ съсловни организации надъ старитѣ политически организации. Въ тази побѣда ние съглеждаме онзи денъ, когато работитѣ ще дойдатъ дотамъ, че политическитѣ партии у насъ — 7-8 ли сж, колко сж — малко-помалко ще бждатъ принудени да отстъпятъ мѣстото си на новитѣ съсловни организации. Оня денъ надълго и широко се говори по въпроса за коалициитѣ и се изкараха за невъзможни, но споредъ нашето просто-смъртно тълкуване и разбиране на теченията въ българския политически и общественъ животъ, ние мислимъ, че въ недалечно бждѣще ще се наложи отдолу, съ растежа на една земледѣлческа организация, на една еснафска организация, на една организация на учителството, обединението на политическитѣ партии. И това ще бѣде за доброто на България.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Г-нъ Драгиевъ! Принуденъ съмъ да Ви покана пакъ, да се не отдалечавате отъ прѣдмета.

Д. Драгиевъ: Ще дойдатъ врѣмена, когато политическитѣ партии и слѣти ще бждатъ въ борбата побѣдени и ще отстъпятъ мѣстото си на новитѣ съсловни организации. Отъ това никой нѣма да пострада, никой нѣма да загуби, г-да. Когато

ви говоримъ за съсловни организации, ние не разбираме само една организация, само земеделъческата организация, която щѣла не знамъ какво да стори съ учителитѣ, съ адвокатитѣ, съ тѣзи или онѣзи граждани, не; ние друго-яче разбираме работата. По тия въпроси ще имаме време да говоримъ и отъ тази трибуна и на онѣзи трибуни, които се издигатъ сега постепенно-постепенно по българскитѣ села, по българскитѣ околии. Ние не бѣгаме отъ споръ. Оня денъ уважаемиятъ министъръ-прѣседателъ спомена за нѣкакво недопушане въ Радомирско, отъ страна на земеделъцитѣ, да изслушатъ г. Данева. Ако това е вѣрно, ние го порицаваме. Обаче, доколкото азъ разслѣдвахъ работата, г. Даневъ е билъ изслушанъ, само, че е билъ апострофиранъ по поводъ на това, че г. Христовъ билъ хвърлил нѣкакви тежки оскръбления по адресъ на земеделъческитѣ сдружения.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Г-нъ Драгиевъ! Ще бѣда принуденъ да Ви отнема думата.

Д. Драгиевъ: Ще свърша. — Ние не бѣгаме отъ състезания словесни.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Нѣмате думата, ако се не ограничите да говорите по контестацията.

Д. Драгиевъ: Азъ почти свършвамъ. — Ние не бѣгаме отъ словесни състезания, не сме хора на мрака; ние изповѣдваме едно вѣрую, което никой не трѣбва да осжда и за което трѣбва да ни изслушате, а това вѣрую е, че постепенно политическитѣ партии трѣбва да бѣдатъ заменени съ съсловни организации. Намѣсто тия политически групировки, ние желаемъ изникването на съсловни организации: на една земеделъческа организация, на една учителска организация, на една работническа организация, на една еснафска организация, каквито аслж се и появяватъ. Да, това е, което ние желаемъ. Това не е противоконституционно; то става даже въ другитѣ държави, това става и въ тази държава, на основание българската конституция. Ако нѣкъдѣ нѣкои млади членове на земеделъческата организация, нѣкои нови нейни членове сж направили тази или оназа погрѣшка, елате да ги осждимъ. Тукъ се изнасятъ нѣкои нѣща, които ние не одобряваме. Ето защо, ние се противопоставяме противъ онуй мнѣние, което се изказа отъ уважаемия г. докладчикъ, който иска утвърждаването на избора. Ние искаме анкетиране на избора, г-да. Елате да провѣримъ — идете провѣрете — и ако се намѣрятъ нѣкои членове отъ земеделъческата организация, които да сж заплашвали другитѣ, които да сж ги клеили на ножове, ние ще ги порицаемъ отъ тази трибуна, ще ги порицаемъ чрѣзъ нашия съюзенъ печатъ; ние ще ги изключимъ отъ нашитѣ редове, и ако нашитѣ другари сж избрани чрѣзъ такива срѣдства, ще ги изключимъ отъ организацията.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: 20 пжти повторихъ, че Вие се отклонявате отъ прѣдмета.

Д. Драгиевъ: За честъта на нашата организация ние искаме анкета, за да се види, кой ще бѣде по-сраменъ. (Ржкоплѣскане отъ земеделъческата група)

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ М. Златановъ: Г-да прѣдставители! Г-нъ Драгиевъ се озлоби и разсърди, защо да се чете контестацията. Вие, г-да народни прѣдставители, сте свидѣтели, че по всѣки изборъ отъ провѣренитѣ досега всѣка контестация бѣше дословно четена, за да мине въ протокола. Отъ изложеното въ контестацията ние не се плашимъ, а се плаши г. Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Не се плашимъ ние.

Докладчикъ М. Златановъ: Моля!

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: 3 часа занимахте Събранието.

Докладчикъ М. Златановъ: Ние не искаме никого да гонимъ. По избора на г. Драгиева имаше оплакване, да се отворятъ бюлетинитѣ, защото щѣли да се намѣрятъ 55 бюлетини съ зачеркнато име на нашия кандидатъ и поставено неговото име. Не го направихме по други причини, по формални причини, че въ бюрото подобно заявление не е направено; не го направихме и по други причини, да не би да кажатъ, че гонимъ водителитѣ на земеделъческата организация. И вие стоите тукъ, азъ заявявамъ, защото ние желаемъ да стоите тукъ. И сега можемъ да направимъ провѣрка.

Д. Драгиевъ: Направете я.

Докладчикъ М. Златановъ: Г-нъ Драгиевъ ви говори надълго и широко не по избора, а за знамената. Той говори за знамето на црѣквата, за знамето на държавата и за тѣхното знаме. На знамето на црѣквата има любовъ, на знамето на държавата има обединение на класитѣ, а на вашето знаме, на знамето на вашия съюзъ виждаме да стои враждата, злобата и подкороковането на класа противъ класа. (Ржкоплѣскане отъ мнозинството)

Отъ земеделъческата група: Не е вѣрно.

Докладчикъ М. Златановъ: Туй е, което ще ви заведе къмъ пропастьта, съ туй ще пропаднете. Съюзъ, който има въ основата си умраза, ще да загине: чрѣзъ вражда, злоба и подкороковане държава и народъ не се управляватъ. (Нѣкои отъ земеделъческата група възражаватъ) Никой не ви сжди, че имате знаме, никой не ви сжди, че све-

пение е заклевалъ вапшѣ хора. Наказателниятъ законъ ще се попълни за такива божии служители, които отиватъ да насърчаватъ враждата. Но тия приеми трѣбва да блѣснатъ, трѣбва да блѣсне тая агитация, за да се види враждата, която вие искате въ България да насаждате. (Ржкоплѣскане отъ мнозинството)

Нѣкои отъ земеделѣцеската група: Ние искаме анкетата.

Докладчикъ М. Златановъ: Ако много искате анкета, нека да ви я даде Събранието.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Войниковъ.

П. Войниковъ: Г-да прѣдставители! Азъ искахъ малко одиѣхъ, защото се изморихме доста отъ дългата рѣчь на г. Драгиевъ. Това ме кара да бѣжа по-краткъ, отколкото прѣдполагахъ, и мисля, че слѣдъ това заключение, което направи г. Драгиевъ въ своята рѣчь, нѣма защо да се спирамъ много върху Свищовския изборъ. Ние минахме тукъ вече въ 2 седмици повече отъ 70 избора.

Министръ М. Такевъ: 86.

П. Войниковъ: Да 86. При тия 86 избора само 5—6 бѣха ония, по които имаше нѣкои контестации и върху които се спрѣхме и направихме малки дебати. Следователно, имаше около 80 избора, по които нѣмаше никакви контестации и ние, членоветъ на провѣрочната комисия, изказахме мнѣние да се утвърдятъ и почитаемото Народно събрание ги утвърди. Единъ изборъ имаше, по който бѣха раздѣлени мнѣнията на провѣрочната комисия: имаше гласова за, имаше гласове и противъ; това бѣше изборътъ въ първата Шуменска избирателна околия, където нѣкои отъ членоветъ на провѣрочната комисия бѣха за анкетиране на избора, а нѣколко души — за утвърдението му. Почитаемото Народно събрание и тамъ се изказа за утвърдението. Това е послѣдниятъ изборъ, г-да народни прѣдставители, съ който ние ще завършимъ провѣрката на изборитѣ, станали на 25 май тази година, и по него, както виждате, мнѣнието на членоветъ на тази комисия се дѣлятъ на двѣ: съ едно малко болшинство членоветъ се изказватъ за анкета, другитѣ обаче се изказватъ за утвърждение на избора.

Азъ ще бѣжа за анкетирането на този изборъ — прѣдварително ви заявявамъ — по много съображения. Най-насетнѣ, г-да народни прѣдставители, нека се види, че, както едно врѣме бѣше система да се касиратъ избори, у насъ пъкъ не е само система да се утвърждаватъ. Това е едната причина. Друга една причина. Понеже почитаемиѣ г. г. земеделѣци толкова пакти се нахвърлиха тука противъ насъ и исказаха да прѣдставятъ земеделѣцеската организация като една организация, която

par excellence се занимава само съ просвѣтителна политика въ страната, нека се види, че не е организация, която наистина се занимава само съ нѣкаква просвѣтителна политика, и че тая политика, която е завела, съвсѣмъ не говори да е просвѣтителна. Напротивъ, въ основата на тая политика ние ще видимъ едно заблуждение, една омраза, една ненавистъ; въ агитациитѣ на г. г. земеделѣцитѣ ние ще видимъ тероръ, ще видимъ насилия надъ избирателитѣ. Ние сме дълбоко убѣдени въ това, г-да народни прѣдставители, защото ние сме слѣдили по какъвъ начинъ сѣ произведени изборитѣ, слѣдили сме отъ печата, а пъкъ имаме и лични наблюдения. И нека не се сърдятъ г. г. земеделѣцитѣ, когато се говори за тероръ отъдолу, когато се говори за насилия, които земеделѣцитѣ сѣ упражнили въ изборитѣ. Тукъ е случаятъ, г-да народни прѣдставители, по този Свищовски изборъ, като се направи една анкета, която се желае и отъ земеделѣцитѣ, на чело съ г. Драгиева, да се види по какъвъ начинъ сѣ произведени изборитѣ отъ страна на г. г. земеделѣцитѣ: съ какви приеми сѣ си служили, какви сѣ тѣхнитѣ агитации.

Г-да народни прѣдставители! Ние имаме двѣ контестации; въ тѣзи контестации се изтъкватъ нарушения, и крупни нарушения, станали по Свищовския изборъ; даже се посочва на прѣстѣпления, и прѣстѣпления вършени не частично, но систематично, прѣстѣпления, които сѣ могли да иматъ въ резултатъ единъ опороченъ изборъ, какъвто е Свищовскиятъ. Азъ мисля, че ние всички ще се убѣдимъ въ това не само отъ тѣзи контестации, но особено и най-вече отъ оная анкета, която, споредъ менъ, би трѣбвало да се произведе по този изборъ.

На първо мѣсто, г-да народни прѣдставители, се говори въ тѣзи контестации за нѣкакви подкупи. Това е може би дребна работа — тѣй ни се казва отъ страна на г. Драгиева: „Какво отъ това, че нѣкой си Минчо Пенчовъ отъ с. Вардимъ билъ далъ два лева при оная бюлетина, която той далъ на единъ отъ своитѣ другари избиратели, за да отиде да гласоподава въ полза на земеделѣцеската листа; това е единъ единственъ случай.“ Но, г-да, когато се говори за подкупъ, естествено е, че всичко не може да се открие, защото законодателтъ прѣслѣдва и онзи, който дава, и онзи, който взема подкупъ; затова въ контестациитѣ вие не трѣбва да търсите имената на всички онѣзи, които даватъ и взематъ подкупъ; достатъчно е и това име, което се изтъква въ контестацията, подписана отъ лица, които знаятъ, че носятъ отговорностъ за тая клевета, ако това е дѣйствиелно клевета, че нѣкой си Минчо Пенчовъ дава подкупъ. И когато ви се говори, че покрай този Минчо Пенчовъ има още много други, които може да се разпитатъ при една анкета, менъ ми се струва, г-да народни прѣдставители, че ние не можемъ този фактъ да го минемъ току-тѣй съ мълчание.

Говори се за откупуване нѣкакви си каруци, съ които сж били отвеждани избирателитѣ. Г-да народни прѣдставители! Това се призна отъ г. Драгиева.

Д. Драгиевъ: Не съмъ призналъ.

П. Войниковъ: „Какво, казва, отъ туй, че сж били изпратени избирателитѣ съ каруци? Тѣ сж били изпратени, но не отъ насъ, а отъ народняцитѣ.“ Самиятъ фактъ не се оспорва отъ г. Драгиева, но той не му отдава значение. И азъ ще кажа: на този дребенъ фактъ, който въ сжщностъ не е много дребенъ, безъ значение, нека не му отдадемъ голѣмо значение, както и на онзи за подкупъ. Но по-нататѣкъ, г-да народни прѣдставители, въ една отъ констестациитѣ, подписана отъ Никола Константиновъ, въ пунктъ втори, се говори за лица, които сж гласоподавали съ чужди карти, съ карти на лица, които сж се изселили или поминали.

Нѣкой отъ земледѣлческата група: И ако сж гласоподавали, тѣ сж гласоподавали за ваши хора.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, не прѣсичайте.

П. Войниковъ: Г-да народни прѣдставители! Това не сж голи фрази, тукъ ви се казва въ констестацията, че Азисъ Али Татарлъ, живущъ въ Русе, Исмаилъ Помаковъ, умрѣлъ отдавна прѣди петъ години и Мустафа Дервишовъ, изселенъ, сж гласоподавали.

Нѣкой отъ земледѣлческата група: За кого сж гласоподавали?

П. Войниковъ: Имайте прѣдъ видъ, че изборътъ е изгубенъ само съ 27 гласа; като извадимъ отъ 2.646 гласа на г. Попова, 2.619 на г. Данаилова има разлика само 27 гласа. Азъ мисля, че когато е констатирано, че има гласоподаване съ чужди карти, съ карти на лица, отдавна изселени, измрѣли, ако всичко това се провѣри и се окаже вѣрно, то ще има голѣмо значение за изхода на този изборъ, защото 10—12 такива гласоподавания въ полза на тази или опази листа, сж въ състояние да измѣнятъ самия резултатъ на този изборъ.

Но по-нататѣкъ, г-да народни прѣдставители, въ пунктъ трети на тази констестация на г. Никола Константиновъ се говори за неподписване на протоколитѣ отъ застъпнициитѣ. Може би ще се каже, че и туй е дребна работа. Избирателниятъ законъ казва, че дневницитѣ трѣбва да бждатъ подписани отъ самитѣ кандидати или отъ тѣхнитѣ застъпници. Това не е една проста гола формалностъ: тѣзи подписи се изискватъ, за да се установи, че е истинско всичко онова, което е писано въ тия протоколи, за да се знае, че и кандидатитѣ за народни прѣдставители, които лица се интересуватъ за правилността, за редовността

и за изхода на избора, че и тѣ съ своитѣ подписи сж скрѣпили редовността на този изборъ, или пъкъ, наопаки, че съ неподписването има нѣщо, което липсва на избора.

Но да минемъ още по-нататѣкъ. Каквото се говори въ пунктове 4 и 5 отъ втората констестация, подадена отъ г. Никола Константиновъ, пакъ за сжщитѣ прѣстѣпления, нарушения, нередовности и неправилности се говори и въ другата констестация, която е подписана отъ купъ избиратели; пакъ се говори за моралния тероръ — така е той нарѣченъ — който се е вършилъ отъ страна на земледѣлцитѣ. Г-да народни прѣдставители! Вие видѣхте и по избора, станалъ въ Никополска околия, да ви се говори за нѣкакъвъ мораленъ тероръ. Тѣй всичко дословно почти се говори да е станало и по избора въ Свищовската избирателна околия.

Г-да земледѣлцитѣ станаха тукъ да опровергаватъ това; тѣ отидоха много далечъ, тѣ отрекоха, че е възможенъ такъвъ тероръ. Можемъ ли, казваха тѣ, ние да заплашваме; имаме ли ние сила, имаме ли властъ да заплашваме? Да, г-да земледѣлци, вие имате голѣма сила и властъ, вие имате по-голѣма сила и по-голѣма властъ, отколкото правителството, защото правителството даде пълна свобода въ изборитѣ.

Нѣкой отъ земледѣлческата група: Това е голѣмо унижение за правителството.

П. Войниковъ: Та, г-да земледѣлци, само на този фактъ се дължи вашата сполука. Не се хвалете съ тѣзи 23 мандата — толкова голѣмо число, каквото никой другъ пътъ не сте печелили. Азъ бихъ ви задалъ този въпросъ и всички сж ви го задавали: кждѣ бѣхте вие въ врѣме на режима на стамболовиститѣ, въ изборитѣ прѣзъ 1903 г.? Вие тогава се криехте въ мипи дупки. (Глъчка)

Нѣкой отъ земледѣлческата група: А вие кждѣ бѣхте?

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, тишина.

П. Войниковъ: Никждѣ не кръстосвахте въ България; не смѣхте да отидете по агитация, затуй, защото стамболовиститѣ го казваха открито: ще прѣчупимъ краката на всички онѣзи земледѣлци, които тръгнатъ да заблуждаватъ народа. И не само го казваха, но го и направиха; затуй вие никждѣ не се появихте. А сега при тѣзи свободни избори вие упражнихте единъ мораленъ тероръ надъ българскитѣ избиратели, и по какъвъ начинъ? Той е показанъ не единъ пътъ въ печата, показанъ е и въ тѣзи печатни констестации, особено въ послѣдната.

Г-да земледѣлци! Ние никой пътъ не сме ви оспорвали правото да имате и да носите знамената на вашата организация, защото такива знамена се носятъ и отъ други корпорации и организации; обаче, това, което сме порицавали и ще порицаваме,

то е, дѣто се злоупотрѣбѣва съ религиозното чувство на българина-земледѣлецъ. Тукъ ви се посочватъ имената на свещеници: Юрданъ х. Христовъ, Кирилъ Ганевъ и Симеонъ Личевъ, които, като сж освещаваха вашитѣ знамена, сж подвеждали подъ клетва земледѣлцитѣ, които сж давали тържествено обѣщание, че ще дадатъ гласа си въ изборитѣ само за хората, които ще се посочатъ отъ земледѣлческата организация. Това е едно стѣснение, едно ограничение на съвѣстѣта, това е единъ монополъ на съвѣстѣта. Е добръ, г-да, азъ мисля, че вие сами би трѣбвало да се погнусите отъ подобно нѣщо и сами би трѣбвало да се откажете отъ такива мандати, ако тѣ дѣйствително сж произлѣзли благодарение на подобенъ мораленъ тероръ, на подобни морални насилия, вършени отъ страна на земледѣлцитѣ надъ българския земледѣлецъ-избирателъ. Макаръ и да го отричате тукъ публично, вие на много мѣста сте го признавали; то не е тайна, че подобни клетви сж вършени и че сж давани такива тържествени обѣщания. Въ сжбота, се казва въ контестацията, се произведоха тѣзи клетвени обреди и се даде тържествено обѣщание, че земледѣлцитѣ ще отидатъ подъ тѣзи знамена и ще гласоподаватъ за земледѣлческитѣ кандидати.

Г-да народни прѣдставители! Тайна ли е за българския народъ, тайна ли е за васъ, че земледѣлцитѣ сж си служили съ много долни агитации? И въ какво въ сжщностъ тѣ се състояха: „Долу гражданитѣ“!

Д. Драгиевъ: Не е вѣрно това нѣщо.

П. Войниковъ: Даже въ деня на избора се е казвало чисто и просто: тѣзи, които мислятъ да живѣятъ въ градоветѣ — да вървятъ съ партиитѣ; тѣзи, обаче, които мислятъ да живѣятъ въ село — да вървятъ съ насъ, да вървятъ съ това знаме. Имало е случаи, дѣто слѣдъ деня на избора е забранявано на свещеници да извършватъ треби само затова, защото не сж желали да освещаваха земледѣлчески знамена. Виждате, че този тероръ е упражняванъ и надъ свещеници, както и надъ избиратели, даже и слѣдъ деня на избора, какъвто е билъ и прѣди избора.

В. Георгиевъ: Кой свещеникъ се е оплакалъ, че е упражняванъ надъ него тероръ?

П. Войниковъ: Е добръ, когато въ тѣзи контестации се изнасятъ подобни факти, не голословни, а поддрѣпени съ данни — тукъ се посочватъ имена и на свещеници, които сж произвели тѣзи клетви, и на лица, които сж давали подкупъ, на лица, които сж гласоподавали съ чужди карти — вие казвате, особено вие земледѣлцитѣ, че това не е вѣрно.

Д. Драгиевъ: Не е вѣрно.

П. Войниковъ: Даже ни се заяви тукъ отъ г. Драгиева: „Ние бихме изключили всѣки членъ, който си служи съ подобни агитации; бихме изключили всѣки членъ, който би извършилъ прѣстѣпление или кражба — не говоря за бутилкитѣ и не зная що — когато ние констатираме, че въ нашата организация има хора, които сж си служили съ подобни дѣйствия, ние ще ги изключимъ.“ Е добръ, г-да земледѣлци, за честѣта на тази земледѣлческа организация, за честѣта на това знаме вие трѣбва да искате анкета; ние и искаме и трѣбва да я направимъ.

Д. Драгиевъ: И ние я искаме.

П. Войниковъ: Г-да народни прѣдставители! Тукъ ни се говори за нѣкакви съсловни политически организации. За Бога, докогато това земледѣлческо движение се насочва въ такъвъ единъ изтъ, докогато дохождатъ тукъ, въ тая свещена ограда хора, които излизатъ отъ тѣзи организации, да ви говорятъ, че спасението на България е въ нѣкакви съсловни политически организации, които никѣдъ въ свѣта нѣма и нѣма да има — има съсловни организации, обаче не политически, защото можете да си прѣдставите оная държава, въ която и земледѣлци, и занаятчии, и търговци и пр. и пр. си образуватъ политически организации...

Д. Драгиевъ: (Възразява нѣщо)

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Г-нъ Драгиевъ! Моля, пазете тишина.

П. Войниковъ: ... вие можете да си прѣдставите, г-да, оная държава, въ която всички съсловия на народа си съставятъ политически партии и искатъ тѣ да управляватъ страната. Утрѣ ще се яви търговската организация, която по примѣра на земледѣлческата, ще се нареди политически, ще поиска да образува политическа партия и да управлява страната, като ще си напише исканията, но само чисто търговски, чисто професионални, а не и по всички други отрасли на управлението на страната. И вие можете да си прѣдставите физиономията на едно такова управление въ една държава. Това е абсурдъ надъ абсурдитѣ, който не е сжществувалъ и нѣма да сжществува никѣдъ.

Е добръ, г-да народни прѣдставители, именно за честѣта на тази организация, за честѣта на земледѣлческия съюзъ, за който се плаче тукъ отъ нѣколко дена, отъ страна на нѣколко земледѣлци, начело съ г. Драгиева, ние искаме да се направи анкета. И азъ ще заключа, г-да народни прѣдставители, като ще изкажа мнѣние и ще помоля почитаемото Народно събрание да се съгласи, да се произведе анкета надъ Свищовския изборъ, за да се установятъ всички онѣзи факти, изложени въ тѣзи контестации, за които ние сме увѣрени, че сж вѣрни по много съображения, които азъ ви казахъ. Ако се окаже, че всички тѣзи факти, изло-

жени въ контестациитѣ, сж невѣрни, толкозъ по-добрѣ; ще се омие онова петно, което се хвърля въ лицето на земеделѣческия съюзъ, на земеделѣческата организация. Азъ бихъ желалъ и бихъ молилъ, да се постави едно условие при тази анкета: да не се заклеватъ земеделѣцитѣ, които ще свидетелствуватъ по тази анкета, че ще гледатъ само интереса на земеделѣцитѣ, а да дадатъ онай клетва, която даватъ всички православни християни — че ще кажатъ истината. Слѣдъ като се установи тази истина, ние ще можемъ да се произнесемъ справедливо, като съдии, и да осъдимъ такава една организация или да ѝ дадемъ право на съществуване.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Г-да народни прѣдставители! Часттъ е миналъ 5, ще сондирамъ прѣдставителството, ще иска ли да продължи засѣданието или да се вдигне.

Д. Драгиевъ: Единъ отъ избранитѣ иска думата.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Азъ сондирамъ Народното събрание, ще иска ли да се продължи засѣданието до свършването на дебатитѣ по този изборъ или ще иска да се вдигне, понеже опрѣдѣлениятъ часъ по правилника е миналъ.

Нѣколцина прѣдставители: Да се продължи до свършване на избора.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Който отъ г. г. народнитѣ прѣдставители желае, щото засѣданието да се продължи до свършване на дебатитѣ по разглеждания днесъ изборъ, да си вдигне ржката. (Мнозинство) Приема се.

Давамъ, г-да, петъ минути отидихъ.

(Слѣдъ отидихъ)

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: (Звъни) Засѣданието продължава.

Думата има г. Рожевъ.

С. Рожевъ: Г-да народни прѣдставители! Слѣдъ изложението, което даде Ловечкиятъ народенъ прѣдставителъ г. Войниковъ по избора въ Свищовската околия, менѣ остава да, го допълня само съ още нѣколко думи, за да не злоупотрѣбя и азъ съ вашето търпѣние. Остава да го допълня, г-да, само съ това, че демократическата листа въ Свищовъ е пропаднала съ 24—45 гласа — забѣлжете 24—45 — почтениятъ професоръ г. Данаиловъ е пропадналъ едва съ 24 гласа. Като имате, г-да прѣдставители, това прѣдъ видъ, като имате прѣдъ видъ и контестацията, която прѣди малко ни се прочете, контестация, подписана отъ 700 души избиратели, които всички въ унисонъ казватъ, че Абдулъ Татаръ Мехмедовъ, зъписанъ въ избирателния списъкъ подъ № 107, се е изселилъ прѣди двѣ години отъ прѣдѣлитѣ на Княжеството; като имате прѣдъ видъ сжщо, че Азизъ Али Татаровъ, който сжщо е отгѣннатъ въ избирателния списъкъ,

че е гласувалъ подъ № 115 — отъ една година живѣе въ Русе; като имате прѣдъ видъ, че Ибрямъ Сюлюмановъ, записанъ въ списъка подъ № 156, още прѣди 4—5 години се е билъ изселилъ въ Турция; като имате прѣдъ видъ, че Мекишла Селимъ, подъ № 214, Халилъ Ибрямовъ Мехмедовъ, № 352, Хатибъ Османъ Манафовъ, Ибрямъ Хасанъ Е. Балабановъ, Мустафа Дервишовъ и пр.; като имате прѣдъ видъ най-сегнѣ, че тия 700 души контестатори тоже говорятъ въ унисонъ, че горскитѣ стражари отъ с. с.: Бѣлени, Орѣшъ и Вардимъ сж гласоподавали въ с. Българско-Сливово, когато по избирателния законъ тѣ не могатъ да гласоподаватъ, г-да, явно е, че е належаша една анкета, тѣй като само 12—13 гласа рѣшаватъ изхода на избора.

Прочее, азъ ще гласувамъ, а ще моля и г. г. прѣдставителитѣ да гласуватъ, за анкетирането на този изборъ. Достатъчно е вече, дѣто сме пропусчали избори на г. г. земеделѣцитѣ по такъвъ начинъ — контрабанда да прѣминаватъ прѣзъ Народното събрание.

Д. Драгиевъ: Протестираме!

В. Георгиевъ: Туй не е контрабанда, г-нъ Рожевъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Думата има г. Пешевъ.

П. Пешевъ: Г-да народни прѣдставители! По контестацията за Свищовския изборъ не заслужа да се говори за тия дребни факти, които се изтъкватъ въ нея, а именно, че сж гласоподавали отъ гр. Свищовъ нѣколко лица, изселени и нѣколко умрѣли, защото, както и почитаемиятъ докладчикъ обясни, тия факти не могатъ да иматъ значение за резултата на избора, тѣй като избранитѣ сж получили въ гр. Свищовъ само два гласа. Не може да има значение и обстоятелството за нѣкакъвъ подкупъ свършено дребенъ, и подкупъ, който не може да бжде допуснато да е вършенъ систематично отъ земеделѣческата организация. Азъ това не го вѣрвамъ, не го допускамъ. Другитѣ оплаквания сж толкова сериозни, колкото бѣха сериозни и оплакванията по Никополския изборъ и колкото сериозни могатъ да бждатъ всичкитѣ възражения, които се правятъ по избирането на нашитѣ другари, принадлежащи на земеделѣческата група. Ако е въпросъ да се провѣри, за да се увѣримъ съ една провѣрка, съ една анкета, че нашитѣ другари отъ земеделѣческата организация сж се избрали съ ентусиазъмъ и съ единъ мораленъ натискъ върху меншествата, благодарение на тая си ентусиазъмъ и благодарение на сектанския духъ, който ги е въодушевявалъ навсѣкадѣ изъ България, ако е въпросътъ въ туй да се увѣримъ, азъ мисля, че нѣма нужда отъ анкета, защото то е всеизвѣстно, г-да народни прѣдставители, ние го знаемъ, че това стана по такъвъ начинъ. Нова една партия, основана на сектански

начала, на начала на умраза противъ всичкитѣ други съсловия въ цѣла България, на мъсть и изключително противъ всичкитѣ други партии...

В. Георгиевъ: Не е вѣрно.

П. Пешевъ: ... тя е могла да вземе селската маса да я организира, да я въодушеви, да я фанатизира и по такъв начинъ да ѝ даде надмощие надъ всичкитѣ други, които не принадлежатъ къмъ нея и които сж меншество и несъмнено, че такава една организирана маса, въодушевена до фанатизъмъ, такъв фанатизъмъ, съ каквото напр. нейниятъ апологистъ г. Драгиевъ днесъ говори отъ трибуната на Камарата, вие можете, г-да народни прѣдставители, да си прѣдставите, какво влияние, какъв мораленъ натискъ ще да има тая организирана маса надъ другитѣ, които не сж болшинство. И азъ си обяснявамъ по кой начинъ сж сполучили господата наши другари, да иматъ такова грамадно болшинство въ мѣстата, дѣто сж се избирали. Благодарение на тѣхната организация, благодарение на тѣхната дисциплина, благодарение на тѣхния тѣй да се каже, религиозенъ фанатизъмъ, тѣ сж могли да наддѣлѣятъ, могли сж да взематъ тъмната маса, да я организиратъ, и чрѣзъ нея да наддѣлѣятъ надъ съзнателнитѣ български избиратели.

В. Георгиевъ: Каква е тая тъмна маса? Вие унижавате земледѣлцитѣ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Недѣйте прѣсича, г-нѣ Георгиевъ, защото нѣмате думата.

П. Пешевъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ мога да си обясня лесно сполуката на г. г. земледѣлцитѣ въ втората Севлие夫ска околия, въ втората Ловчанска околия, въ Никополската околия, дѣто сж имали за противници хора като Димчевъ, като Ангелъ Вѣлчевъ и като ДЕРЕБЕЕВЪ, безъ никакви знания, безъ никакво влияние и безъ никакъв авторитетъ. Селската маса е могла лесно да бие такива кандидати на демократическата партия; но азъ не мога да си обясня едно — какъ можа Калъо Малевъ отъ Нови-Пазаръ да бие професоръ Данаилова, който е свѣтило въ нашата наука. (Ржкоплѣскане отъ мнозинството)

Д. Драгиевъ: Тъмната маса не познава това свѣтило.

П. Пешевъ: Г-нѣ Драгиевъ тържествува — побѣда на земледѣлческата партия надъ демократическата партия въ Свищовска околия. Не, то е побѣда на заблудението надъ свѣтлината. (Ржкоплѣскане отъ мнозинството)

Азъ имамъ всичкитѣ почитания къмъ вашитѣ другари отъ земледѣлческата група.

Д. Драгиевъ: Кой е кривъ за тъмнотата?

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Г-нѣ Драгиевъ, нѣмате думата.

П. Пешевъ: Които сж избрани въ Свищовската околия, азъ ги почитамъ, защото сж честни хора; не казвамъ нищо за тѣхната честностъ, за тѣхъ като личности; но азъ не мога да си обясня друго — яче пропадането на професоръ Данаилова, освѣнъ съ онова организирано заблуждение въ Свищовската околия. (Ржкоплѣскане отъ мнозинството)

Г-да народни прѣдставители! Азъ не виня за това г. г. земледѣлцитѣ; азъ виня интелигенцията отъ гр. Свищовъ и отъ Свищовската околия. Ето вече втори случай, дѣто Свищовската интелигенция, на чело съ гражданитѣ отъ тоя градъ, съ своето бездѣйствие, съ своето отдѣляне отъ масата на народа въ Свищовската околия, даватъ ни още единъ примѣръ на незрѣло българско политическо съзнание. Вие, г-да народни прѣдставители, не може да забравите случката отъ пропадането на Алеко Константиновъ въ родния си градъ въ 1894 г. Тоя български гений, родомъ отъ гр. Свищовъ, любимъ отъ цѣлия български народъ (Ржкоплѣскане отъ мнозинството) да пропадне въ родния си градъ! На какво може да се дължи това, ако не на политическо несъзнание между избирателитѣ въ Свищовската околия, несъзнание, г-да, което въ голѣма степенъ трѣбва да отдадемъ на Свищовската интелигенция, която не е работила между избирателитѣ, която не ги е просвѣщавала, която не ги е довеждала въ съзнание. И ето ви, втори единъ случай имаме съ пропадането на професоръ Данаиловъ, сжщо тѣй родомъ отъ Свищовъ и сжщо тѣй една гордостъ за нашата интелигенция, независимо отъ това къмъ коя партия той принадлежи. И азъ мисля, че и да касирате тоя изборъ, г. професоръ Данаиловъ, за своята честъ, нѣма да отиде да се кандидатира въ тази околия. Той направи всичко, той слѣзе отъ висотата на професорската трибуна, обикаля тая околия надлъжъ и наширъ въ всички села, направи всичко, за да просвети избирателитѣ си, но не е той виноватъ, ако интелигенцията отъ по-рано е била отчуждена отъ тоя народъ. Той не е могълъ да направи лично това въ единъ кжсъ периодъ, за да просвѣти тѣзи избиратели, заблудени, казвамъ, по такъв начинъ.

Ето защо, азъ, г-да народни прѣдставители, мисля, че е съвършено излишно да се провѣрѣватъ фактитѣ, които сж изтъкнати въ контестацията по Свищовския изборъ. Това нѣма да ни донесе нѣщо ново, което ние не знаехме, защото ние навсѣкждѣ, надлъжъ и наширъ, въ България, сме видѣли този фанатизъмъ, чрѣзъ който г. г. земледѣлцитѣ бойкотираха навсѣкждѣ интелигенцията, която имъ се противопоставяше.

Д. Драгиевъ: Която се е отчуждила отъ народа, която не отива да просвѣщава тъмната маса.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г-нѣ Драгиевъ, недѣйте прѣкъсва.

П. Пешевъ: Приемитѣ, които се употребяватъ отъ г. г. земеделците по изборитѣ, правъ е г. Драгиевъ, че не сѫ прѣдписани въ тѣхния уставъ, че не сѫ прѣдписани въ тѣхната организация; но самиятъ животъ, самата организация, самиятъ ентузиазъмъ, самото това сектанство е, което продиктува на голѣмата маса, събрана въ едно мѣсто и въодушевена, да прибѣгне къмъ тѣзи приеми, къмъ които е прибѣгнала за сполука паквито се отбѣлзватъ въ контестацията.

Ето защо, г-да народни прѣдставители, азъ ви моля, да не пращате никаква анкета по този изборъ, защото е свършено излишно; но ние и вие, всички, да прѣпоръчаме на нашитѣ приятели, колкото е възможно повече свѣтлина да внасятъ въ този народъ, за да се прѣмахне заблудението и да се повдигне политическото съзнание, било чрѣзъ законодателни мѣрки, било чрѣзъ политическо свѣстяване, било чрѣзъ научни истини разпространявани между тоя народъ. Азъ не искамъ да повтарямъ онѣзи истини, които тукъ нашиятъ уважаемъ другаръ г. Беровъ съ такава вѣщина ви изтъкна, за да охарактеризира причинитѣ за успѣха на земеделското движение; не искамъ да се спирамъ и на онѣзи рационални сръдства, които той прѣпоръча на насъ всички ни, за да се погрижимъ за прѣмахването на онова политическо заблудение, което може да ни доведе до печални резултати въ нашия политически животъ. За да не се простирамъ на дълго и да не ви отегчавамъ повече съ аргументи, които вече чухте отъ хора по-вѣщи отъ мене, азъ заключавамъ съ молба, да утвърдите избора въ Свищовската околия.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Цоло Мисловъ.

Ц. Мисловъ: Отказвамъ се.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Слѣдва слѣдъ него г. Стоименъ Савовъ.

С. Савовъ: (Отъ трибуната) Г-да народни прѣдставители, азъ ще моля да ме извините и да имате малко търпѣние само отъ 10 минути. Г-нъ Драгиевъ ни чете единъ купъ вѣстници, но азъ ще ви прочета само едно откъсляче, когато му дойде редътъ. Съжалявамъ и крайно съжалявамъ, че се яви тузъ водителътъ на земеделската организация...

Д. Драгиевъ: Не съмъ водителъ.

Отъ земеделческата група: Ние нѣмаме водителъ.

С. Савовъ: ... да каже редъ глупости, отъ които глупости той пѣше да наведе само на себе си врѣда.

Азъ съмъ за анкетиране на този изборъ по двѣ причини: първо, че въ контестацията се констатира, че сѫ гласоподавали горски стражари и умрѣли хора, и второ, защото самъ г. Драгиевъ,

отъ името на организацията, иска това анкетиране. Азъ съмъ къмъ, казахъ, не ме прѣсичайте.

Трето, понеже г. Драгиевъ, като ни казваше и отричаше, че не сѫ се клеили и че не е било прѣдлагано клетва на земеделците и ни питаше: какъ е формулата на клетвата, азъ ще ви я кажа, г-да! Ето я, заповѣдайте, слушайте. „Земеделческо Знаме“, брой 56, година 6, София, 12 май 1908 г., 13 дни прѣди избора. Азъ нѣма да чета цѣлата уводна статия, за да не отегчавамъ почитаемото Събрание.

Д. Драгиевъ: Цѣлата, цѣлата!

С. Савовъ: Ако толкова желаете, ще я прочета. Азъ само откъслякъ мислѣхъ да чета.

Д. Драгиевъ: Цѣлата, цѣлата!

С. Савовъ: Г-да! Нѣма да я чета цѣлата, защото г. Драгиевъ най-много говори за економии, а той държи Събранието по 4 часа, за което плаща държавата дневно 6.000 л. Народътъ не ни е пратила тука да четемъ вѣстници, а да вършимъ работа.

Д. Драгиевъ: (Възразява нѣщо)

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г-нъ Драгиевъ! Недѣйте прѣсича. Какво значи това?

В. Георгиевъ: Ние ще работимъ по 12 часа.

С. Савовъ: Азъ ще чета само този пасажъ, който се отнася до клетвата. Ще имате търпѣние да слушате, г-да. (Чете) „Но дългъ на всѣка организация, дългъ на всѣки разуменъ членъ на тази организация е, да се старее да прѣдотврати изнасянето на незадоволството на бѣлѣ свѣтъ и позволяване на незадоволнитѣ да разрушаватъ общото за хатѣра на своя инатъ, за хатѣра на своето недоволство. Всѣко домохачие наказва най-строгостю ония свои членове, които като разсърдени, излизатъ да му пакостятъ или да поругаватъ неговата честъ. Земеделската организация — това е едно голѣмо земеделско домохачие, въ което всички сѫ нѣщо повече отъ роднини и въ което всичко се рѣшава по общо съгласие. Това което рѣши болшинството.“

Д. Драгиевъ: (Ржкоплѣска)

С. Савовъ: Не е врѣме за ржкоплѣскане, г-нъ Драгиевъ. (Смѣхъ) „Това, което рѣши болшинството, това което е рѣшено съгласно съюзнитѣ наредби, то е задължително за всички безъ изключение.“ Забѣлжете, че въ първото засѣдание, по Силистренския изборъ, азъ казахъ сѫщото това, но нѣмахъ на ржка броя, за да го потвърдя. (Чете) „Всички, които не се поддипяватъ за доброто на дѣлото, заради което сме се сродявали, за доброто на общото добро, въ името на което сме се клеили“ —

Заблѣжете: „квели“. Заповѣдайте, г-нѣ Драгиевъ, да го видишѣ. (Ржкоплѣскане отъ мнозинството) Кажете ми сега, кѣдѣ сте се квели? (Смѣхъ)

Д. Драгиевъ: Прѣдъ своята съвѣсть.

С. Савовъ: Моля ви се, каква е тази съвѣсть? Или вие като турцитѣ? На прѣчка ли се кълнете? Искамъ да знамъ таа клетва: на какво? На джамия ли се кълнете? На мѣсецъ ли се кълнете? На слънцето ли се кълнете? На идолъ ли се кълнете? Народното събрание и цѣлиятъ български народъ иска да знае вашата клетва. Вие твърдите тукъ, въ вашия органъ, че се кълнете; кажете на какво се кълнете, че да знаемъ и ние, да се кълнемъ.

Д. Драгиевъ: Намислете си и вие една клетва.

С. Савовъ: Моли, моли! Ние ви слушахме петъ часа. (Чете) „За доброто на общото добро, въ името на което сме се квели, че ще работимъ, трѣбва да се наказатъ. Ония, които не се подчинятъ на общото рѣшение и одобрение и излѣзватъ да работятъ отдѣлно, тѣ сж прѣдатели, тѣ сж измѣнници, тѣ сж хора, които поставятъ личнитѣ си интереси по-високо отъ общитѣ, тѣ сж пакостни за дѣлото, тѣ трѣбва да се наказатъ, тѣ трѣбва да се изключатъ.“ Съ какво се наказватъ измѣнниците и прѣдателитѣ? Да-ли съ клане на кобили или палане на плѣвници, г-нѣ Драгиевъ?

Отъ земледѣлската група: Не е така! (Глъчка)

Прѣдседателствующъ Н. Гамиджигийски: Нѣмате думата.

С. Савовъ: Моля, кажете; искамъ да ми обясните, съ какво мислите да наказвате тѣзи, които не се подчинятъ на вашата клетва.

Д. Драгиевъ: Въ устава е казано: съ изключване отъ съюзната организация. (Брожение въ земледѣлската група)

С. Савовъ: Слушайте! Недѣйте граци като свраки; ние ви знаемъ, че: грачите.

Д. Драгиевъ: Г-нѣ прѣдседателю! Кажете на г. говорителя да бѣде по-приличенъ въ своитѣ изрази. Слушайте го какво говори!

С. Савовъ: Сега, като казвамъ, че открай докрай това всичко става по глупавата диктовка на г. Драгиева, това се потвърждава и отъ самия неговъ органъ. Само едно: г. Драгиевъ отказа да ни каже начина на клетвата и отказа да ни даде начина, по който ще отмѣщава на онѣзи, които не вѣрватъ въ неговата права вѣра.

Д. Драгиевъ: Изключване отъ организацията.

С. Савовъ: Молимъ, г-да!

Г-нѣ Рожевъ каза, че трѣбвало да се анкетира изборътъ въ Свищовско, защото разликата била отъ 24—45 гласа. Не съмъ съгласенъ съ това. Азъ бѣхъ членъ въ комисията; този изборъ остана послѣденъ затова, защото имаше много разправии по него. Ние четохме бюлетинитѣ, г-да, и като добросъвѣстенъ човѣкъ ще ви заявя, че не сж били причината земледѣлцитѣ за да провалятъ кандидатурата на уважаемия професоръ Данаиловъ. Причината е била онази интелигенция въ Свищовско, за която каза уважаемиятъ г. Пешевъ, каквато е и Шуменската интелигенция, която провали г. Краева, а не нѣкои земледѣлчески дружби. И ние трѣбва да порицаемъ именно тази интелигенция—шуменската и свищовската. (Ржкоплѣскане отъ земледѣлската група) Ха, видите ли какъ ми ржкоплѣските сега! (Смѣхъ) Молимъ! Азъ видѣхъ съ очитѣ си, г-да народни прѣдставители—ако искате да се увѣрите, бюлетинитѣ сж тукъ—че г. професоръ Данаиловъ е зачъртанъ отъ една интелигенция, отъ една калпава интелигенция на 100 бюлетини изъ демократическата листа. Ето защо азъ се присѣдинявамъ къмъ мнѣнието на г. Пешева, че каквито щете анкети да правите, ще се установи, че земледѣлската организации не е причината за провалянето на г. Данаилова.

Но само едно ще кажа, г-да. Азъ моли Народното събрание да признае глупоститѣ на г. Драгиева, съ които си служи той въ своята агитация, и второ, да ги помилва, да имъ прости, защото сж невинни, защото не знаятъ какво правятъ. (Шумъ между земледѣлцитѣ. Ржкоплѣскане отъ мнозинството)

В. Георгиевъ: Какви сж тѣзи помилвания?

С. Савовъ: Е-е-е! Като казвамъ хубави нѣща, ржкоплѣските ми; като казвамъ лоши, вдигате гюрултия! (Смѣхъ)

Г-да народни прѣдставители! Тукъ, отъ тази трибуна, а пъкъ и горѣ въ провѣрочната комисия, дѣто имахъ честта да участвувамъ въ провѣрката на всичкитѣ избори, като членъ на тази комисия, се доказаха редица закононарушения, редица подкупи, редица документи, които караха депутатитѣ да искатъ анкета, да искатъ даже и касация, защото установи се даже, че хора, които нѣмаха право да се избиратъ и които, ако се бѣха кандидатирали отдѣлно, не щѣха да получатъ три гласа, благодарение на това, че сж прѣпорѣчани отъ Цариградъ, сж избрани. Много работи се изнесоха, но ние само едно знаемъ, и това трѣбваше да го знае и българскиятъ народъ. Азъ не съмъ на това мнѣние, на което бѣше опозицията, като казваше, че въ Фердинандската секция сж били изтрѣпани хора. Вънъ отъ изборнитѣ урни може хилядо души да паднатъ, но изборътъ не се счита за опороченъ. Ето защо, г-да, това е хитрината, това е майсторията на агитацията; агитацията не е

нищо друго, освѣтъ срѣдство за борба и никой не е кривъ, че сж станали такива кръвопролития. Едни съ евангелие, други съ земледѣлчески дружби, трети съ общаване чиновнически служби, четвърти съ Дуранкулакъ, пети съ гешевти, шести съ не зная какво си — всички гледатъ да се добератъ до тая свещена ограда, защото тя имъ е мила. (Голѣмъ смѣхъ) Ето защо мисля, че почитаемото народно прѣдставителство ще направи една голѣма грѣшка, ако допусне анкета, защото, ако се допусне анкета по този изборъ, трѣбваше да се допусне такава и по всички други, които имаха поводъ за анкета и касация. Ние ще си противорѣчимъ съ мнѣнието на г. Кръстю Мирски, съ доводитѣ на г. министра Такева и съ доводитѣ на всички други. Ето защо, въ името на демократическата партия, въ името на принципа, че демокрацията не иска да вади, да пяди отъ Народното събрание по 40—50 души, демокрацията иска, както каза и г. министъръ Такевъ, дойдатъ ли изборитѣ, отвори си очитѣ, защото, ако не си ги отворишъ, ще ти ги отворятъ. (Ржкоплѣскане отъ земледѣлцитѣ. Смѣхъ)

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Думата има г. Топаловъ.

Н. Топаловъ: Отказвамъ се.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Думата има г. Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Само двѣ лажкрдии ще кажа. Доводитѣ, по които се иска анкетирането на избора, сж, че сж гласоподавали съ чужди карти. Доказа се, че тия чужди карти нѣматъ никакво значение, понеже избранитѣ кандидати въ тая секция всичко на всичко сж получили два гласа, и ако се докаже, че съ чужди карти се е гласоподавало, нѣма да се намалятъ тѣхнитѣ гласове, а ще се намалятъ гласовѣ на пропадналитѣ кандидати. Този аргументъ пада.

Каза се за подкупи. Подкупи, че е имало, отъ нѣкои и други, се призна, но самъ единъ господинъ отъ болшинството каза, че не може да се намѣри този, който е подкупвалъ, и този, който е подкупенъ. Така щото, и да пратимъ анкета, не може да се установи, защото и тоя, който дава пари, се бои, и тоя, който взема пари, тѣй сжщо се бои. И този аргументъ пада.

Измрѣли избиратели гласоподавали — и това казахме, че е станало не само въ Свищовъ.

Послѣ тероръ имало отдолу. Макаръ, че онзи день г. Такевъ каза, че съжалява, че като интелегентенъ човѣкъ сжмъ одобрявалъ терора, но азъ мисля, че тукъ имаме едно недоразумѣние. Не сжмъ одобрявалъ терора отгорѣ, а сжмъ го порицавалъ. Едно недоразумѣние има — искахъ да кажа, както го и казахъ: избирателитѣ, да отстояватъ своитѣ права; когато се яви прѣчка отгорѣ или

отдолу, тѣ сж длѣжни да я прѣмахнатъ. Този тероръ не може да се докаже и този фактъ ще остане непровѣренъ отъ анкетата, която ще се прати, така щото, и тамъ нѣма защо да се спираме.

Неподписването на застъпницитѣ бѣше другиятъ аргументъ. Това не е важно за избора. Застъпницитѣ могатъ да станатъ срѣдъ пладнѣ, особено, застъпницитѣ на опозиционеритѣ кандидати, като видятъ че нѣма да спечелятъ избора, и да си отидатъ, когато щатъ, и ни най-малко отъ това изборѣтъ нѣма да пострада. Тамъ има бюро, което ще скрѣпи съ подписитѣ си правилността или неправилността на избора; а имаме ли подписитѣ на това бюро, нѣмаме нужда отъ подписитѣ на застъпницитѣ, не че нѣмаме нужда, но не сж важни, колкото подписитѣ на бюрото. Та и този аргументъ е слабъ.

Като е така работата, като членъ на комисията, азъ бѣхъ на оная страна, която искаше утвърдението на избора. Затуй и по причина, че ние вече минахме, както казахъ, всичкитѣ избори, въ които ржководната ни нишка бѣше само едно: да се основаваме главно на онова, което е писано въ протоколитѣ, на онова, което е подкрѣпено съ подписитѣ на бюрата — понеже тази нишка ни бѣше ржководна прѣзъ всичкото врѣме и за всичкитѣ избори — азъ мисля, че ще бждемъ непослѣдователни, ако не свършимъ и съ този изборъ, при тия маловажни доводи, тѣй, както сме свършили и съ другитѣ избори. Инакъ, справедливо ще бждемъ порицани, защо оставихме Фердинандския изборъ, кждѣто говорятъ, че имало прѣбити и утопсирани хора, оставихме други избори неанкетирани и сега да отидемъ да анкетирате единъ послѣденъ изборъ, въ който сж избрани опозиционери, нѣма си смисълъ.

Моето мнѣние е, като членъ отъ комисията, почитаемото Събрание да утвърди избора.

Мисля, че доста се говори по този въпросъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Г-нъ Д-ръ Накоевъ има думата.

Д-ръ Н. Накоевъ: Г-да народни прѣдставители! Въ всичкитѣ изборни производства, безспорно, поне въ тѣзи, които имаха контестации, фактитѣ, които бѣха изнесени въ тѣзи контестации, бѣха почти еднообразни, съ една разлика, че въ нѣкои производства бѣха изнесени нѣкои нови факти и тѣзи факти само по два избора — този е вториятъ — послужиха за основа на провѣрочната комисия, да се произнесе и да даде мнѣние за анкетиране. Такива факти има и въ това производство. Обаче, и на самитѣ тѣзи нови факти, както сж изнесени и сложени, тѣй да се каже, въ тѣзи контестации, споредъ мене, ако провѣрочната комисия е дала такава оцѣнка, че счита за необходимо да се извърши анкета, споредъ мене, не е право. Защото, споредъ мене, и тѣ сж тоже отъ такова естество, дѣто не могатъ да прѣдизвикатъ една

анкета, и че тази опѣнка, това значение, тази важност, която имъ е дала провѣрочната комисия, Народното събрание нѣма да имъ даде. И азъ вѣрвамъ, че послѣдното, за да бѣде послѣдователно съ това начало; което то прие и създаде по провѣрката на редъ избори — 85; този е послѣдниятъ изборъ — азъ вѣрвамъ, че то нѣма да се съгласи съ провѣрочната комисия, и азъ го моля, да утвърди избора, понеже всички тѣзи закононарушения, които сж изнесени, не сж отъ естество, да прѣдизвикатъ една анкета, и второ, защото туй изявление, което прави г. Драгиевъ на чужда смѣтка, не може да има никакво значение за Народното събрание, че то не може да капризничи по такива едни изявления на когото да било отъ Народното събрание.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Г-нъ Александъръ Христовъ има думата.

А. Христовъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ ще бѣда много късъ. Азъ моля почитаемото Народно събрание да се съгласи за анкетиране на избора по слѣдующитѣ двѣ главни причини. Прѣди всичко, г. Драгиевъ отъ името на групата заяви, че тази земеделѣческа група желае анкетирането. Той направи това отъ висотата на трибуната и иска отъ името на тази група да стане анкета. И за какво? Да ли дѣйствително земеделѣческата дружба, дали дѣйствително земеделѣскиятъ съюзъ сѣ и служилъ съ онѣзи сръдства, за които ние чуваме да се говори и за които се говори въ контестацията? Отъ прѣдставената контестация, г-да, за мене има само едно важно, едно капитално съображение за анкета, а то е обстоятелството, че свещеници сж клеели избирателитѣ да гласоподаватъ за кандидатитѣ на земеделѣческата листа. Моля ви се, г-да, допушамъ всичко — нека земеделѣческитѣ организации, като професионални организации, да правятъ знамена, да освещаватъ тѣзи знамена, да правятъ каквито щатъ обреди; но азъ не допушамъ едно да се въведе въ България — да се кълнатъ политическитѣ организации, да взематъ свещеницитѣ да кълнатъ избиратели да гласоподаватъ въ такъвъ или онакъвъ смисълъ: не може никоя политическа партия да взема служителитѣ на църквата, отъ която да е църква, и да ги кара да кълнатъ избирателитѣ да гласоподаватъ за този или онзи. Това е недостолѣнно за нашата млада България да го допуснемъ ние. Защото, г-да, ако вие сте съзнателни избиратели, вие можете помежду си да дадете каквато щете клетва за взаимностъ, за вѣрностъ, за искренностъ и пр. и пр., но, питамъ азъ: каква нужда вие имате да вземате свещеникъ и той да ви кълне въ такава или онакава смисълъ? Това не е нужно; това говори именно, че вие не сте сигурни въ тази силна организация, за която говорите, защото ако бѣхте сигурни, вие нѣмаше нужда да прибѣгвате къмъ религиозното чувство на нашия селянинъ.

И тукъ е именно, г-да, вашата голѣма грѣшка, да не говоря за други голѣми грѣшки. Азъ разбирамъ, ние сме млада държава, отъ 30 години; ако въ първитѣ 10 години отъ нашето управление слѣдъ освобождението може да се говори за по-идеална борба между партиитѣ, за по-принципиална борба, отъ двадесетъ години насамъ ние виждаме нѣщо печално, поне управляющитѣ партии въ своитѣ режими сж давали доказателства за ужасни нѣща въ България; отъ 20 години насамъ чуваме за министри и за висши чиновници граждански или военни крадци, злоупотрѣбители, русветчици, и какво ли не; но отъ туй какво правятъ г. г. земеделѣцитѣ? Тѣ взематъ това като система и казватъ: смъртъ на политическитѣ партии. Тукъ е вашата смъртъ, г-да, защото която партия да вземете въ България, тя има и своитѣ лоши, и свои добри, и свои нечестни и честни хора. Вие трѣбва да знаете туй, че всѣка партия има своитѣ добри и лоши хора, а тамъ е именно разликата, която вие не искате да правите. Въ случая тази разлика не искате да правите и по адресъ на демократическата партия, защото вие спрѣмо нея искате да водите дребнаво партизанство, когато сега, безъ да видите дѣлата ѝ, захващате да ѝ се нахвърляте просто отъ духъ на партизанство, отъ такава опозиция, на каквато ние сме свидѣтели отъ 30 години насамъ; т. е. каквото и да е направено, щомъ не е направено отъ неговата партия, то е лошо. На това ставате и вие слѣпо оръдие.

Азъ не желая сега повече да възраждамъ на г. Драгиева за принципиалното становище на тѣхната организация спрѣмо нашия редъ, но казвамъ, щомъ вашата група желае анкета и щомъ отъ редъ досиета по разнитѣ избори видѣхте и чухте за освещаване на разни знамена; щомъ и тукъ се говори, че свещеницитѣ по селата сж клеели избирателитѣ, то за възстановяване на истината, азъ моля, да се съгласите да стане акета, да се види, дали дѣйствително земеделѣческата организация си е служила съ тѣзи сръдства непозволенни, неморални, немодерни за днешното общество. За това, азъ моля Народното Събрание, да допусне въ дадения случай анкета. (Нѣкои отъ мнозинството ржкоплѣскаха) Този фактъ можемъ да го провѣримъ. Нека докажемъ отсега още на нашия несъзнателенъ селянинъ, че този който ще го кълне, този който ще го води въ църква, или на молебени, или въ нѣкои религиозни общества да го кълне, такава клетва нѣма да хване мѣсто въ Народното събрание.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Рожевъ, за втори пѣтъ.

С. Рожевъ: Г-да народни прѣдставители! Между другитѣ основания за допушането анкета е и слѣдното, друго ново, което не е поменато отъ никой отъ прѣдговорившитѣ, а именно свещеникътъ Юрданъ Хаджи Христовъ, отъ с. Козаръ-Бѣлени,

съ кръста въ ржцѣ и съ знането на земледѣлческата дружба, завежда избирателитѣ на изборното мѣсто. Това ви го говорятъ 70 души избиратели, подписали контестацията. И това не е ли достатъчно за народното прѣдставителство да допусне анкета? Ето, г-да, съ това не може ли да се въздѣйствува на избирателитѣ, не може ли да се измѣни резултатътъ на избора? Азъ мисля, че нашето искане, да се произведе анкета по избора, е належащо, е неминуемо.

И. Хаджиевъ: Ако единъ старши може да води избирателитѣ, нека ги води и единъ свещеникъ. Вие ги водите съ стражари, тѣ ги водятъ съ свещеници.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля Ви, г-нъ Хаджиевъ, нѣмате думата. Има думата г. Шиваровъ.

Г. Шиваровъ: Азъ не бихъ искалъ да вземамъ думата по провѣрка на изборитѣ, но понеже е думата за Свищовския изборъ, ми се чини, че е извѣстно на г. г. народнитѣ прѣдставители, че по всички избори, по които стана провѣрка въ сегашната извъредна сесия, въ много случаи, както отъ червената маса, така и отъ страна на оппозицията, се позовавахме на протоколитѣ. За Свищовския изборъ се говори, че полицията вземала участие, че се е правило морално давление отъ страна на властѣта. Отъ червената маса, помня, въ едно отъ миналитѣ Народни събрания, ако се не лъжа въ VIII-то, се заяви отъ единъ държавенъ мъжъ: „Не сж български граждани тѣзи, които оставятъ да ги тероризира една полиция отъ 10—15 души; на-противъ, ще цѣлуна тѣзи български граждани, които могатъ да минатъ надъ труповѣтъ на стражаритѣ да си подадатъ бюлетината.“ Това се потвърди и отъ г. Министра на вътрѣшнитѣ работи.

Г-да! Този е послѣдниятъ изборъ отъ провѣрката на всички избори, които сж стапала на 25 май. Сега ще туримъ точка на провѣрката на изборитѣ. Редъ избори се изтъкнаха и добри и лоши, даже имаше и печални. Ние ги минахме мълкомъ и дадохме своя вотъ за утвърдението имъ. Имаше такива случаи, като сегашния, когато комисията се бѣше раздѣлила на двѣ, едни за утвърждение на избора, други противъ утвърдението на избора; но отъ червената маса се заяви, че за честѣта на Народното събрание вие нѣма да желаете анкетата на избора. Азъ мисля, че почитаемото Народно събрание, пакъ за тази честъ, както се каза и по-напрѣдъ, за честѣта на XIV-то Народно събрание, по послѣдния изборъ, отъ Свищовската околия, нѣма да се съгласи да става анкета. Не сж виновати земледѣлцитѣ — вината е въ другитѣ политически партии. И ние, прогресиститѣ, имаме тамъ своя листа, вие виждате, че на първо мѣсто личи подписътъ на нашия приятелъ Константиновъ; но какво? Да сж ходили по-рано въ срѣдата на

тази маса, да сж я организирали, както подобава на единъ водителъ, и да сж я приготвили. Какво правиха земледѣлцитѣ? Отиватъ и агитиратъ. Ми се чини, че за въ бѣдѣще, за да не става достояние на трибуната четенето на разни клетви и пр., би трѣбвало всички политически партии да взематъ актъ отъ това, което прави земледѣлческата организация, и да се организиратъ, да бѣдатъ готови за всѣки случай. А въ случая не остава нищо друго освѣнъ да поздравимъ доблестнитѣ Свищовски избиратели отъ околията, които сж останали на висотата на своето положение, и да утвърдимъ избора.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Г-нъ Малевъ, избраникътъ въ Свищовската околия, има думата.

К. Малевъ: Г-да народни прѣдставители! Тѣй като съмъ избранъ отъ Свищовската околия, и менѣ се пада да кажа нѣколко думи по избора въ тази околия. Слѣдъ като бѣхъ извѣстенъ, че моята кандидатура нашиятъ съюзъ ми я полага въ Свищовската околия, слѣдъ 4 май азъ отидохъ въ Свищовската околия, за да си направя агитацията. И тамъ какво срѣцнахъ? Какъ е станалъ изборътъ, ще ви го разправа, за да видите, да-ли е имало насилие отъ земледѣлческата дружба, или да-ли е имало нѣкакво насилие било отъ правителството, било отъ друга нѣкоя си политическа партия. Съ свои другари заедно, като тръгнахме по селата да агитираме, на първо мѣсто срѣцнахме противъ насъ да се явяватъ общинскитѣ кметове, секретарь-бирницитѣ и народнитѣ учители.

Нѣкой отъ мнозинството: Селскитѣ учители.

К. Малевъ: Да, щомъ отидѣхме въ нѣкое село и поискаме да направимъ събрание, най-напрѣдъ отъ кметовѣтъ ни се отказваше, но по-сѣтъ, като узнахме, че имаше едно окръжно отъ г. Министра на вътрѣшнитѣ работи, че събранията сж вече свободни, и като посочехме това окръжно на кметовѣтъ, тѣ не можеха нищо да ни направятъ, освѣнъ да ни оставятъ да си направимъ свободно събранието. Въ 2—3 села срѣцнахме прѣпятствия, но по-нататкъ вече въ пълния разгаръ на агитацията, тя вече се допускаше и нийдѣ не ставаше спънка. Колкото за нѣкакви спънки отъ правителството, отъ властѣта, отъ полицията, азъ, право ще си кажа, не срѣцнахъ. Но само спънитѣ ни бѣха отъ общинскитѣ кметове, отъ секретарь-бирницитѣ и учителитѣ. Изключително общинскитѣ кметове бѣха противъ насъ, а учителитѣ не всички. Намираха се нѣкои учители, които се държеха неутрално, намираха се други, които бѣха нѣкакъ си съ насъ. Една вечеръ отъ Свищовъ се връщаме, минавахме прѣзъ с. Божурлукъ, дѣто бѣше сесията, часътъ бѣше 11 прѣди срѣдъ ноцъ, кръчмата бѣше отворена и отидохме да се видимъ и да си починемъ въ кръчмата. Единъ конъ стоеше отвънъ

осѣдланъ и единъ стражаръ имаше. Ние се научихме, че г. професоръ Данаиловъ щѣлъ да дойде въ това село да прави събрание и хората го чакали, но билъ по-нататѣкъ, въ с. Петокладенци, и го нѣмаше до 11 ч. Азъ даже искахъ да чакаме малко да се срѣцнемъ и да се видимъ съ г. професора, но не можахме да го дочекаме — отидохме си. Ние заминахме за с. Стижаровъ и тамъ пощухаме. Слѣдния денъ въ с. Стижаровъ пакъ видѣхме единъ стражаръ, който дойде да вика Стижаровския общински кметъ Георги Вълчевъ да отиде въ Божурлукъ да се види съ г. професора. Азъ стражаръ въ Свищовска околия видѣхъ тогава само. Но по-нататѣкъ въ нашитѣ агитации, пакъ ще повтори, че само отъ общинскитѣ кметове имаме ние зоръ. Агитациитѣ ни бѣха свободни и на двѣтѣ страни. По-нататѣкъ видѣхме се съ г. професора въ едно село, въ с. Козаръ-Бѣлене, направихме двама едно събрание, макаръ едно окръжно да забраняваше; слѣдъ нѣколко минути разлика слѣдъ г. професора, когато той свърши и азъ си държахъ рѣчта. Той замина за София, а азъ пъкъ си продължихъ пята по-нататѣкъ да си агитирамъ.

Но въ навечерието на избора азъ заминахъ за с. Българско-Сливово, дѣто бѣше секцията — тамъ се падна да бѣда азъ. Какво да видя? Общинскитѣ кметове се мчкатъ да правятъ капанъ на земледѣлцитѣ, научили — не знамъ да ли околийскиятъ началникъ имъ е далъ тази идея — въ всѣка секция да въоръжатъ по 20 души отъ запаса. Скроили едно лъжливо писмо, което дошло ужъ отъ военното началство и писмо поименно кои хората да въоръжатъ и въоръжаватъ само тѣзи хора, които сѣ отъ земледѣлческитѣ дружби и които могатъ да агитиратъ въ полза на дружбитѣ. Като ми казаха селянитѣ, видѣхъ, че има единъ воененъ дошълъ съ нѣколко войници. Намѣрихъ секретаръ-бирника, питахъ го, той ми каза: „Да, има такова нѣщо и то е въ секретъ — питай кмета“. Питахъ кмета, той ми каза: „Да, имаше такова нѣщо, но то се отмѣни“. Казахъ му: Добръ, като е отмѣнено, викай хората, събщи имъ, че нѣма такова нѣщо, защото хората се боятъ, че утрѣ ще бѣдатъ викани като запасни. Такива дребни золуми се мчяха кметовѣ да устрояватъ срѣщу насъ.

Въ деня на избора, както виждате, тукъ не сѣ станали никакви заявлениа, никакви инциденти, никакви контестації, нито устни, даже въ никоа отъ секциитѣ на околията. Изборътъ е вървѣлъ мирно, тихо и свободно, даже и гласоподаването. Свирни, пѣсни, гайди — такива нѣща нийдѣ не се чуваха. Земледѣлческитѣ дружби вървѣха на избора мирно и тихо, по редъ, като войници, както казва една контестація, нѣма да го отрече, и гледаха изборътъ да не бѣде опороченъ. Затуй именно, защото нашето мнѣние бѣше така, че тамъ, дѣто си поставимъ кандидатурата ние, земледѣлцитѣ, съ рискъ, ако го спечелимъ, ще го спечелимъ, ако го

загубимъ, ще го изгубимъ и нѣма да правимъ никакви контестації. И вие видѣхте, че отъ пропадналиятъ земледѣлчески кандидати въ всички избори тукъ, колкото се прѣгледаха, вървамъ, че не срѣцнахте нито една контестація. И ние, даже да бѣхме пропаднали въ Свищовъ, пакъ никаква контестація не щѣхме да дадемъ, защото, ако изгубѣхме избора, щѣхме да си кажемъ, че сме го изгубили, защото сме слаби или заради нашата слаба дѣятелность.

Колкото за г. Професоръ Данаилова, нѣмамъ никакво намѣрение да го обиждамъ, моята почитъ и уважение къмъ такъвъ единъ човѣкъ, който стои най-горѣ на науката. Защо да го обиждамъ, той не е кривъ. Но имамъ да заявя, че въ Свищовъ, ако демократическата партия имаше 2300 гласа — тия гласове не сѣ съ разлика отъ 30—40 помалко, защото нашитѣ сѣ 2600, а тѣхнитѣ 2300 — тѣ всички се дължатъ само на г. Професоръ Данаилова. Той издигна тѣзи гласове на толкова, защото неговитѣ другари, право ви заявявамъ тукъ, сѣ компрометирани въ Свищовската околия. А именно Ангелъ Ангеловъ, който тукъ е билъ веднажъ народенъ прѣдставителъ, е гласувалъ за нѣкакъвъ монополенъ заемъ и по тази причина земледѣлцитѣ тамъ по никоа начинъ не искаха да гласоподаватъ за него. Атанасъ Боневъ, който е билъ общински кметъ въ Царевецъ, и азъ бѣхме въ една секция. Сутринтъ се намѣрихме въ 8—9 ч. наедно. Другарувахме си, разхождахме се единъ-два часа наедно между избирателитѣ, даже и при бюрото влизаме, защото и той бѣше кандидатъ и азъ бѣхъ кандидатъ. Най-сетнѣ се уморихме, искахме да влѣземъ нѣкъдѣ да починимъ, но кафенетата и кръчмитѣ бѣха затворени. Най-послѣ видѣхме отворена една бръснарница, влѣзохме въ бръснарницата, дѣто единъ бръснарь бръснѣше хора. Сѣднахме да си починемъ и да изпунимъ по една цигара. Атанасъ Боневъ видѣ, че има креватъ, нему му се доспало и легна да спи. Азъ го оставихъ да си спи. Излѣзохъ между избирателитѣ, агитирахъ си свободно и, когато се върнахъ, гледамъ Атанасъ спи и азъ пакъ си агитирамъ, върна се — той пакъ спи. (Смѣхъ) Неговитѣ селяни дохождаха да го търсятъ, но Атанаса нѣма и намираха...

М. Златановъ: Намираха тебе!

К. Малевъ: ... намираха мене. (Смѣхъ) Първиятъ пътъ имъ казахъ, че го нѣма, но вториятъ пътъ, като ме питаха, азъ ги заведохъ тамъ и имъ казахъ: ето вашиятъ Атанасъ, и тѣ почнаха да го питатъ: защо спи. Както и да е, така стана изборътъ.

Г-нъ Стоименъ Савовъ ви каза какъ съ него заедно четохме повече отъ 60 бюлетини, въ които бѣше заличенъ г. Професоръ Данаиловъ и туренъ единъ стамболовистъ съ Атанаса Боневъ и Ангелова. Това стана въ Чаушовската секция, дѣто нѣма

земледѣлческа дружба и дѣто ние получихме само 25 гласа. Ние четохме до 60 бюлетини, но може да сж и повече отъ 100, както каза и г. Савовъ, че зачерквали Професоръ Данаиловъ и писвали единъ отъ стамболовистката листа.

Причината, че ние спечелихме въ Свищовската околия, е тая, че тамъ нашата организация е малко по-здрава, малко по-стѣгната, и то не въ всичкитѣ села; само въ третата секция имаме земледѣлческа организация, но въ Чаушовската секция нѣмаме дружба ни една и затова тамъ само 21 гласъ имаме. А пъкъ отъ градската секция, отъ Свищовъ, имаме само два гласа.

Колкото за тѣзи заявления, че било гласоподавано съ картитѣ на умрѣли хора, че си служили съ картитѣ имъ, г-да народни прѣдставители, заявлението е тукъ; имало е хора, дѣто казватъ, че сж гласоподавали други съ тѣхнитѣ карти, тѣ сж тукъ и нумерата иматъ, и избирателниятъ списъкъ и той е тукъ. Азъ го провѣрихъ и видѣхъ, че тѣзи хора, за които казватъ, че сж гласоподавали, затъ и тѣ сж тамъ. Като спечелихме избора на другия денъ цанковиститѣ въ Свищовъ ми казаха, че правителството си служило съ този списъкъ и съ такива карти. Хората ги нѣма тамъ, но тѣ взели списъка отъ кметството. Цанковиститѣ ми казаха, но не зная да-ли е вѣрно или не.

Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Тогавъ въ чии рѣцѣ бѣше градско-общинското управление?

К. Малевъ: Въ стамболовистки рѣцѣ. Азъ провѣрихъ въ списъка и видѣхъ, че тѣзи лица, които сж деветъ, само двама отъ тѣхъ сж отбѣлзани, че сж гласоподавали, а другитѣ не сж гласоподавали. Ето списъкътъ, имената сж тукъ, не сж подчертани. Провѣрете и ще видите, че другитѣ не сж гласоподавали.

По-нататъкъ, г-да народни прѣдставители, споредъ протокола вие виждате, че тукъ нѣма ни сѣнка, която да води къмъ нѣкаква опороченостъ, за да се иска изборътъ да бѣде анкетиранъ или пъкъ да бѣде касиранъ. Азъ ще си послужа малко съ казаното отъ нѣкои лица, които, като минаваха нѣкои избори, какъ се произнасяха. Г-нъ Александъръ Христовъ, който иска сега анкета, казваше онзи денъ по единъ изборъ: има ли доказателства, г-да, има ли актове? Тукъ днесъ въ тоя изборъ има ли доказателства, отъ които да се види, че има отъ малко малко сѣнка за нѣкаква опороченостъ, има ли актове, има ли сбивания, има ли псуване между двама избиратели, което да е доказано; има ли нѣкой да се е оплакалъ, че зорленъ бюлетината му е взета и смѣнена?

Послѣ, колкото за клетвата на поповетѣ, ще кажа, че азъ въ Свищовско въ врѣме на агитацията си на двѣ мѣста присжтствувашъ, когато се освещаваха знамената, па и по-напрѣдъ въ нашитѣ села съмъ присжтствувалъ въ 10—20 — викали сж ме хората отъ земледѣлческитѣ групи и азъ

съмъ ходилъ — но никаква клетва не е имало и не се е изврѣпвала. Просто се осветява вода, присжтствующиятъ тамъ попъ ги ржси, попътъ си остава, а тѣ се отдрѣпватъ настрана, на 200—300 метра, държи имъ нѣкой нѣкой рѣчъ, разяснява имъ какво значение има земледѣлческото знаме и по-нататъкъ нито клетва, нито нищо. Попъ Юрданъ, за когото казватъ, че съ кръста и евангелието завелъ избирателитѣ отъ с. Козарь-Бѣлени на избора, анкетната комисиия ще намѣри, че него денъ той е билъ въ Свищовъ, защото архиерейскиятъ намѣстникъ го е викалъ. Въ по-недѣлникъ тѣ сж имали събрание и той е билъ въ Свищовъ, а не е билъ на изборното мѣсто. Ще намѣрите това нѣщо. А пъкъ може ли и допустимо ли е единъ попъ да вземе църковния кръстъ и да отиде на изборъ? Сетнѣ, тоя попъ нѣма ли началство? Защо тия хора да даватъ сега тая контестация, а сжщеврѣменно не сж заявили на началството на този попъ и началството му да го дръпне за ухото и да го пита, защо си служи съ такова срѣдство — съ кръста? Има ли такова доказателство? Нѣма.

Затова азъ нѣма нищо друго да заявя, освѣнъ, че ако вие приемете да анкетирате избора, нѣма нищо друго да направите, освѣнъ да повдигнете моитѣ акции: — Кой изборъ се анкетира? — Свищовскиятъ изборъ се анкетира. — Кой е избранъ тамъ? — Калъо Малевъ. Защо менѣ, на единъ простъ човѣкъ, да ми вдигате акциитѣ, защо да ме правите като нѣкакъвъ си страдалецъ отъ вашата партия? Защо най-сетнѣ. (Смѣхъ) Ако ли пъкъ послѣ ме касирате, още повече ще ми вдигнете славата. А азъ не заслужавамъ тая слава. Азъ ви заявявамъ, че изборътъ е билъ свободенъ. Още едно нѣщо е повлияло да спечелимъ ние избора. Защото тамъ имаме 5 листи, даже съ кандидатурата на нѣкой си Янковичъ, тѣ бѣха 6. Тамъ се борѣха 5 листи: цанковистката листа имаше 1.200 гласа, стамболовистката листа имаше 400 гласа, народняцитѣ и тѣ така сжщо имаха доста гласове и пр. Тия 5 листи, тия разцѣпчени спомогнаха на насъ, земледѣлцитѣ, да спечелимъ. Освѣнъ туй, отъ ония села, въ които имаше земледѣлчески дружби, колкото членове имаше, всички отидоха на избора и затова избирателитѣ бѣха доста. Отъ гражданитѣ въ Свищовъ отъ 3.000 избиратели има 1.400 избиратели, които сж гласоподавали. Ето кждѣ е причината, задѣто ние сме спечелили избора.

Азъ оставямъ на вашата добра съвѣсть, каквото искате да направите.

Докладчикъ М. Златановъ: Значи, Вие не сподѣляте сербозлѣка на г. Драгиева. (Смѣхъ)

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Ще дамъ на гласуване — понеже се свършиха дебатитѣ — прѣдложението на провѣрочната комисиия, което е за анкетирание на избора, и моля ония

г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни, щото Свищовският изборъ да бѣде подложенъ на анкета, да си вдигнатъ ржката. Констатирамъ мнозинство.

И. Хаджиевъ: Нѣма мнозинство.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Азъ констатирамъ мнозинство.

Нѣкои отъ прѣдставителитѣ: Мнозинство е.

С. Савовъ: Не е вѣрно, г-нъ прѣседателю. Не е болшинство.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля квестора г. Арабаджиева да направи провѣрка.

Квесторъ Г. Арабаджиевъ: Г-нъ прѣседателю! По-добрѣ е да станатъ прави тия, които гласуватъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: По-неже става въпросъ, че е било меншество, ще положи на гласуване по втория начинъ — чрезъ ставане на крака. Които отъ г. г. народнитѣ прѣдставители сж съгласни, щото Свищовският изборъ да бѣде подложенъ на анкетиране, да станатъ на крака.

Моля г. квестора Арабаджиевъ да провѣри.

Квесторъ Г. Арабаджиевъ: (Слѣдъ провѣряване гласовѣтъ) 88 души гласуватъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Колко сж присѣдствующи, г-нъ Арабаджиевъ.

Квесторъ Г. Арабаджиевъ: (Прѣброява г. г. народнитѣ прѣдставители)

Р. Маджаровъ: Тѣ сж болшинство надъ всикитѣ депутати, тѣй щото нѣма защо да се броятъ присѣдствующитѣ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Слѣдователно, Народното събрание прие, да бѣде анкетиранъ изборътъ.

Г-да народни прѣдставители! За анкетиране на избора слѣдва да има надлежна анкетна комисия, избрана отъ Народното събрание. Кой мислите трѣбва да опрѣдѣли числото на лицата, които трѣбва да влизатъ въ анкетната комисия?

Отъ мнозинството: Бюрото, бюрото.

А. Стамболийски: Да се гледа, щото отъ всички групи да има по единъ.

М. Златановъ: Тѣй, тѣй.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Сега е въпросътъ за числото на лицата, които трѣбва да влизатъ въ анкетната комисия.

Бюрото прѣдлага, щото 5 души да бѣдатъ лицата, които трѣбва да влизатъ въ анкетната комисия.

Гласове: Прието, прието.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Кой да прѣдложи лицата?

Отъ мнозинството: Бюрото.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Бюрото прѣдлага за членъ въ анкетната комисия г. Манолъ Златановъ. Който отъ г. г. народнитѣ прѣдставители приема, щото той да влѣзе за членъ въ анкетната комисия по Свищовския изборъ, да си вдигне ржката. (Мнозинство) Приема се.

Бюрото прѣдлага за членъ въ анкетната комисия народния прѣдставител г. Андрей Башевъ. Който го приема да си вдигне ржката. (Мнозинство) Приема се.

А. Стамболийски: Моля, той е съ прѣдубѣждение, г-нъ прѣседателю!

Отъ мнозинството: А-а-а!

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Бюрото прѣдлага за членъ въ анкетната комисия народния прѣдставител г. Панко Бакаловъ. Който го приема да си вдигне ржката. (Мнозинство) Приема се.

Бюрото прѣдлага за членъ въ тази анкетна комисия народния прѣдставител г. Василъ Мантовъ. Който го приема да си вдигне ржката. (Мнозинство) Приема се.

Бюрото прѣдлага за членъ въ тази анкетна комисия още и народния прѣдставител г. Василъ Милевъ. Който го приема да си вдигне ржката. (Мнозинство) Приема се.

А. Стамболийски: Отъ народняцитѣ не прѣдложихте.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: И така, Народното събрание прие за членове въ тази анкетна комисия г. г. Манолъ Златановъ, Андрей Башевъ, Панко Бакаловъ, Василъ Мантовъ и Василъ Милевъ.

Г-да народни прѣдставители! Засѣданието се продължи, по ваше рѣшение, до свършването на дебатитѣ по избора, който бѣше прѣдметъ на разглеждане.

Прѣдстои ни сега да наредимъ дневния редъ за утрѣшното засѣдание.

Прѣди, обаче, да се нареди дневниятъ редъ, имамъ честъ да съобща на народното прѣдставителство, че е постъпило отъ г. Д-ръ Христо Танчевъ, прѣдставител на втората Пловдивска избирателна околия, едно запитване къмъ г. Министра на външнитѣ работи. Не считамъ за нужно да цитирамъ пѣлото му съдържание, защото е излишно. Ще се съобщи

на надлежния министър и ще се постави на дневен ред, когато ще каже, че ще даде надлежния отговор.

Постъпило е от г. Министра на търговията и земледелието следното писмо:

„До Господина Прѣдседателя на Народното събрание.

Господине Прѣдседателю,

Като имамъ прѣдъ видъ нуждата отъ належащи реформи въ Земледѣлческата банка, имамъ честъ да Ви помоля, Господине Прѣдседателю, съгласно чл. 31 отъ закона за Българската земледѣлческа банка, да направите потрѣбното, за да разрѣши Народното Събрание и ми даде мандатъ да извърша нужната промѣна въ състава на управителния съветъ на поменатата банка.

София, 3 юлий 1908 г.

Министъръ на търговията и земледелието:

А. Ляпчевъ.“

(Ржкоплѣскане отъ всички страни)

Има постъпило сжщо писмо отъ г. Министра на търговията и земледелието, съ което съобщава, че е внесено едно прѣдложение за отстъпване на Българския колоездателъ съюзъ строителниятъ материялъ отъ павильона на българската секция въ Миланското изложение. То ще бѣде своевременно тоже раздадено на г. г. народнитѣ прѣдставители и турено на дневен редъ.

С. Савовъ: Искамъ думата.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Имате думата.

С. Савовъ: Обръщамъ се къмъ г. Министра на финанситѣ. Днесъ прѣди обѣдъ, въ 10½ ч., отидохъ за една справка въ Финансовото министерство, при началника на отдѣлението по прѣжитѣ данъци, г. Симеоновъ; той много студено ме посрѣгна и не ми даде справката, която искахъ; даже искаше да се кара съ мене. Азъ съмъ обиденъ и искамъ неговото наказание.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Прѣдлежи ни нареждане дневен редъ за утрѣшното засѣдание.

Г-нъ Козаревъ има думата.

Н. Козаревъ: Г-да прѣдставители! Ще ми позволите да направя едно питане. Моля прѣдседателството да ми съобщи, постъпило ли е прѣдложение отъ Горнеорѣховския народенъ прѣдставителъ г. Каранешевъ, подписано отъ около 80 души народни прѣдставители, за избиране парламентарна комисия, която да провѣри управлението на бившето правителство, понеже азъ отъ 4 дена съмъ подписалъ това прѣдложение и г. Каранешевъ постоянно ми казва, че ще го подаде? Отъ друга страна, като

имамъ прѣдъ видъ, че сесията ще се продължи още два-три дена и не ще остане време да се разгледа това прѣдложение, то моля прѣдседателството да ми съобщи, постъпило ли е и, ако е постъпило, да се тури на пръвъ дневен редъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: На питането на г. Козарева ще отговоря, че прѣдседателството нѣма какво да му съобщава, защото нито по правилника, нито пъкъ по други нѣкакви мотиви може той да иска това. Въ всѣко време г. Козаревъ може да отиде въ канцеларията на Народното събрание и тамъ да види, какво има постъпило и какво не. При все това, обаче, ще му съобщи, че на банката на прѣдседателството по настоящемъ подобно нѣщо не се намира.

Д. Драгиевъ: Като ще анкетираше Свищовския изборъ, да анкетираше и сѣмболитското правителство.

И. Хаджиевъ: Искамъ думата.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Имате думата.

И. Хаджиевъ: Какво е станало съ моята интерпелация до г. Военния министъръ и ще бѣде ли тя турена на дневен редъ, за да ми се отговори?

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Тя се намира прѣдъ менъ за туряне на дневен редъ за утрѣшното засѣдание, понеже г. Военниятъ министъръ билъ готовъ да отговори.

И. Хаджиевъ: Доволенъ съмъ.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Азъ щѣхъ да отговоря на г. Хаджиева, че г. Военниятъ министъръ е готовъ да даде обяснения; не знаехъ обаче, да-ли е готовъ да ги даде утрѣ.

По дневния редъ, г-да. Азъ ще моля дневниятъ редъ да бѣде попълненъ съ прочетенитѣ прѣдложения, направени отъ страна на г. г. министритѣ и отъ страна на г. г. народнитѣ прѣдставители. На първо мѣсто ще моля да прѣдшествува другитѣ прѣдложения прѣдложението на г. Министра на търговията и земледелието, което се посрѣгна тукъ съ акламация отъ частъ отъ народното прѣдставителство.

Но искането ми е друго. Азъ отправямъ къмъ г. г. народнитѣ прѣдставители една молба, да се съгласятъ, щото отъ утрѣ да имаме засѣдания и прѣди обѣдъ и слѣдъ обѣдъ.

Отъ мнозинството: Съгласни.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Отъ три дена насамъ ние не вършимъ друга работа, освѣтъ една и сжща: провѣряваме избори и доста бавно — на день по единъ изборъ. Та, като имамъ прѣдъ видъ това, че сж внесени доста законо-

проекти, доста предложения, азъ ще моля отъ утрѣ да имаме засѣдания и прѣди обѣдъ и слѣдъ обѣдъ.

Отъ мнозинството: Прието.

Д. Драгиевъ: Искамъ думата по предложението на г. министра.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г-да народни прѣдставители, който приема предложението на г. министъръ-прѣдседателя, щото да имаме засѣдание утрѣ прѣди обѣдъ, както и по-диръ обѣдъ...

Отъ мнозинството: Отъ утрѣ нататѣкъ.

Прѣседателъ: Х. Славейковъ.

Секретари: { Д-ръ И. Дрънковъ.
В. Александровъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: ... да си вдигне ржката. (Мнозинство) Значи, приема се.

Моля, г-да народни прѣдставители, който отъ васъ приема предложението на г. министъръ-прѣдседателя, щото въ утрѣшното засѣдание да продължимъ дневния редъ отъ днешното засѣдание, съ притуряне къмъ него, на първо мѣсто, предложението, внесено отъ г. Министра на търговията и земледѣлието, както и послѣдователно да минемъ по-нататѣкъ на предложенията, направени отъ народни прѣдставители, да си вдигне ржката. (Мнозинство) Приема се.

Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 8 ч. 50 м. вечерята)

Подпрѣдседатели: { Н. Гимиджийски.
Н. Кжневъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гълъбовъ.